

J A R M I L A
B E D N A Ř Í K O V Á

F R A N K O V É
A E V R O P A

Jarmila
Bednaříková

**FRANKOVÉ
A EVROPA:**

VYŠEHRA D

PRAHA 2009

HISTORICA

KNIHA VYCHÁZÍ VE SPOLUPRÁCI
S VÝZKUMNÝM ZAMĚREM
STŘEDISKA PRO INTERDISCIPLINÁRNÍ
VÝZKUM STARÝCH JAZYKŮ
A STARŠÍCH FÁZÍ JAZYKŮ MODERNÍCH

© Doc. PhDr. Jarmila Bednaříková, CSc., 2009

ISBN 978-80-7021-942-3

OBSAH

Úvod	13
„FRANSKÉ“ KMENY PŘED VZNIKEM FRANSKÉHO KMENOVÉHO SVAZU	15
SPOLEČNÁ HISTORIE ŘÍMANŮ A FRANSKÉHO KMENOVÉHO SVAZU	38
Rané kontakty	38
Vztahy Franků a Římanů za dominátu (do doby vlády prvního známého příslušníka rodu Merovejců Chlogiona)	42
<i>První usazení franských laetů</i>	42
<i>Postavení laetů v římských službách</i>	43
<i>Franští velitelé a vzdělanci</i>	48
<i>Nepřátelé a foederáti</i>	55
<i>Frankové v době Aëtiově a od jeho smrti do smrti krále Childericha</i>	56
CHLODVÍK JAKO ZAKLADATEL FRANSKÉHO STÁTU A JEHO CESTA KE KATOLICKÉMU KŘESŤANSTVÍ	61
Sjednocování Franků a Chlodvíkův výboj	61
Prameny týkající se Chlodvíkovy konverze a rozpory mezi nimi ...	66
<i>Gregorius Turonensis</i>	67
<i>Legendy o Remigiovi z Remeše</i>	67
<i>Gregoriova zpráva a její hodnocení</i>	70
<i>Avitus z Vienny</i>	73
Chlodvíkův křest	74
<i>Nicetius z Trevíru</i>	77

Motivace Chlodvíkova obráčení	78
Chlodvíkovo křesťanství a jeho politická praxe	80
DATAČE CHLODVÍKOVA KŘTU	81
Prameny k řešení otázky a stav bádání	83
Gregorius Turonensis	85
Remigius z Remů (Remeše)	87
Korespondence Avita z Vienny	88
Collatio episcoporum	89
Cassiodorus Senator a počet Chlodvíkových bitev s Alamany	93
Listy biskupa Ennodia z Pavie a další prameny	97
Jordanova Getica a anonymní Excerpta Valesiana	99
Návrh textově kritické úpravy části Valesiových excerpt	102
Důsledky této úpravy pro datování Chlodvíkova křtu	105
FRANSKÝ STÁT, VÝZNAM ANTICKÉHO DĚDICTVÍ	
A KŘESŤANSTVÍ V JEHO VÝVOJI	108
Zkušenosti, získané v římských službách	108
<i>Otázka postavení krále Childericha</i>	110
<i>Chlodvíkovo postavení</i>	112
Otázka sakrálního království Germánů	112
<i>Sakrální království po křesťanských konverzích</i>	114
Rodové zřízení Franků a státotvorný proces	115
<i>Sněm svobodných bojovníků</i>	115
<i>Počátky stavovských shromáždění</i>	117
<i>Vývoj zákonodárné moci panovníků</i>	117
<i>Pozůstatky rodového zřízení v právu</i>	118
<i>Wergeld</i>	118
<i>Vývoj od rodové společnosti ke státu v oblasti soukromoprávní</i>	120
<i>Role králů v potlačování reziduí rodové společnosti</i>	121
<i>Teritoriální uspořádání státu</i>	122
Diferenciace společnosti	122
Institute státní správy a jejich souvislost	
s „barbarskými“ či antickými tradicemi	123
<i>Principy soudnictví</i>	124
<i>Úloha církve ve světském soudnictví</i>	126
<i>Armáda raného franského státu</i>	126

Teritoriální královští úředníci	128
<i>Comites (grafiones)</i>	128
<i>Duces</i>	130
<i>Praefecti</i>	131
<i>Patriciové</i>	133
Centrální administrativa království	135
<i>Míra právní ochrany královské správy a majetku</i>	138
Šlechta jako sociální stav (v počátcích franského státu)	139
Střední a nižší vrstvy společnosti Franků	141
<i>Franští svobodní (ingenui)</i>	141
<i>Laeti (liti) v počátcích franského státu</i>	142
Postavení Gallořímanů podle franských právních pramenů	145
Právní pozice žen ve franské společnosti	147
Otroci a vývoj jejich postavení	151
Církev a stát v raném franském království	153
Gallořímané ve správě franského království	157
Postoj Franků k antickému dědictví	160
Ekonomika raného franského království	161
<i>Daňové příjmy státu</i>	161
<i>Jiné zdroje příjmů</i>	161
<i>Zemědělství</i>	162
Řemesla a obchod	164
Jídelníček Franků	165
Urbanizace	165
Význam antického dědictví jako celku	167
VLIV CHRISTIANIZACE NA FRANSKÉ PRÁVO	
A POSILOVÁNÍ STÁTU	170
Světské právní normy	170
Legislativa koncilů do poloviny 6. století	174
<i>Vlastnosti franských křesťanských králů v 1. polovině 6. stol.</i> ...	181
Franské koncily druhé poloviny 6. stol.	182
Církev a války mezi Merovejci	185
Přežívání starých zvyklostí	186
<i>Pranýřování pohanských přežitků zvnějšku</i>	189
Činnost irského mnicha Columbana Mladšího	190
Legenda o biskupu Eligiovi z Noyonu	192

Důsledky mísení polyteismu a křesťanství a vliv církve ve franském království	194
Otázka vlastnických kostelů	197
Problematika zemské církve	199
ZBOŽNOST FRANSKÉHO KRÁLOVSTVÍ VE SVĚTLE LEGEND	201
Příklady zásluh a zázračných skutků mučedníků, vynavačů a následováníhodných křesťanů v díle <i>Libri historiarum X</i> Gregoria z Turonu	202
Svědectví legend, vytvářených kolem událostí r. 451	205
<i>Biskup Anianus</i>	205
<i>Sv. Jenovéfa</i>	212
<i>Sv. Voršila</i>	213
<i>Další legendy</i>	215
<i>Sv. Lupus</i>	216
Thébská legie	220
FRANSKÉ MISIE A EVROPA	226
Sv. Columbanus a misie u Alamanů	227
Okrajové oblasti franské říše. Eligius z Noyonu	231
Bavorsko	235
<i>Christianizace a bavorské právo</i>	236
Frankové a křesťanství na území Frýzů	237
<i>Završení misie u Frýzů</i>	240
<i>Náboženství ve frýzském právu</i>	240
Durynsko	241
Hesensko	242
Problematika christianizace Sasů	243
<i>Prosazování křesťanství u Sasů pomocí zákonů</i>	243
Británie	245
Pokřesťanštění germánského severu	245
<i>Dánsko</i>	246
<i>Norsko</i>	247
<i>Island a Grónsko</i>	248
<i>Švédové</i>	248

ZÁVĚRY K VÝZNAMU FRANSKÉHO STÁTU	252
Hlavní klady a zápory duchovní činnosti Franků v Evropě	257
Poznámky	259
Použité prameny	309
Výběr z literatury	315
Seznam zkratk	322
Osobní jména	323
Kmeny, národy	330
Zeměpisné pojmy	332

ÚVOD

Franský stát jako jediný ze skupiny „barbarských“ germánských států, které na území říše západořímské vznikaly od 5. stol. po Kr., **zdržel celé období tzv. velkého stěhování národů a rovněž muslimskou expanzi.**¹

Je velmi zajímavé sledovat právě v tomto státě vývoj královské moci, jeho katolickou christianizaci, podobu spolupráce mezi státem a církví, stejně tak jako formy soužití mezi germánským a románským obyvatelstvem, způsoby integrace dalších dobytých území, podíl germánských a antických tradic na rozvoji franské říše, vytváření jejich úřadů, její cestu k úspěšné feudalizaci.

Neméně důležité je představit Franky nejenom jako konvertity, ale i jako šířitele katolického křesťanství.

Na duchovním vývoji značné části Evropy se franský vliv totiž odrazil **ve smyslu pozitivním i záporném.** Proměny, jimiž křesťanství prošlo v „barbarském“ prostředí Franků či etnik, která si podrobili, se silně projevovaly v oblasti etické, v celkovém přístupu k náboženství, ale i ve sféře praktické politiky, s níž náboženství, podobně jako ve starověku, úzce souviselo.

Evropa s sebou stále nese nejenom dědictví antiky, ale často i dědictví „barbarů“. Těch, kteří na troskách západořímské říše a jejího řádu budovali nové struktury, jež jim neměly zajistit pouze vojensky získané pozice, ale znova zaručit právo i pro chudé a slabé, bezpečí pro obdělávání půdy, řemeslo a obchod.

Ne vždy se to dařilo tak dobře, jak by si představovali vzdělaní duchovní, žijící v době přechodného období mezi antikou a středověkem nebo vládcové, zvyklí už z období rodové společnosti být ochránci kultu a garanty spravedlnosti na svých územích.

Franský stát patřil k mocnostem, kterým připadl úkol postavit na pevné, životu příznivé a opět kulturní základy počátky nové epochy v dějinách evropského kontinentu.

Éra antiky skončila, Evropa přecházela do období feudalismu. V podstatě zákonitě, ale nikoli zcela živelně. Sledovat část tohoto přerodu, jak jej ovlivňovala právě franská říše, bude stěžejním úkolem následujících stran.

„FRANSKÉ“ KMENY PŘED VZNIKEM FRANSKÉHO KMENOVÉHO SVAZU

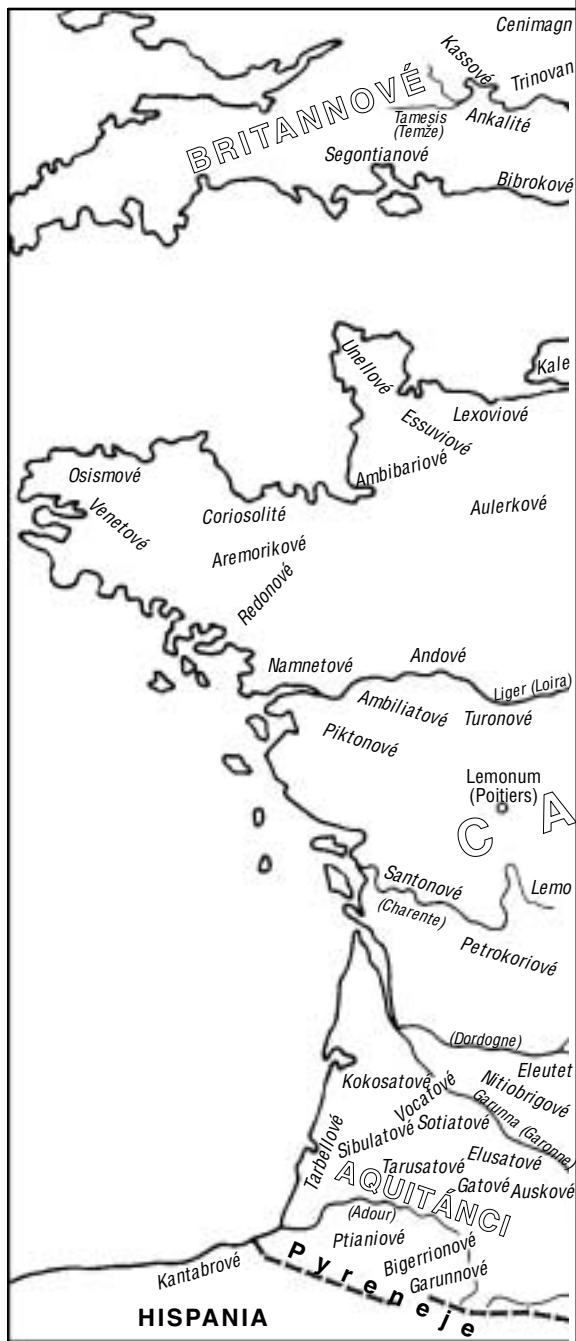
Dříve, než se ve 3. stol. po Kr. v pramenech prvně objevilo jméno kmenového svazu Franků,¹ zachycovali římstí autoři aspoň některé události z dějin germánských etnik, o nichž je buď známo, nebo lze s velkou pravděpodobností předpokládat, že uvedený kmenový svaz vytvořila. Jedná se o kmeny Ampsivariů, nazývaných též Amsivariové, Brukterů, Chamavů, Chasuariů, Chattuariů, Saliů,² Sugambrů, Tenkterů, Tubantů, Usipetů neboli Usipiů a pravděpodobně též Ubiů.³ Pro zjednodušení je můžeme označovat jako kmeny protofranské. Jejich historie k dějinám Franků do značné míry náleží.

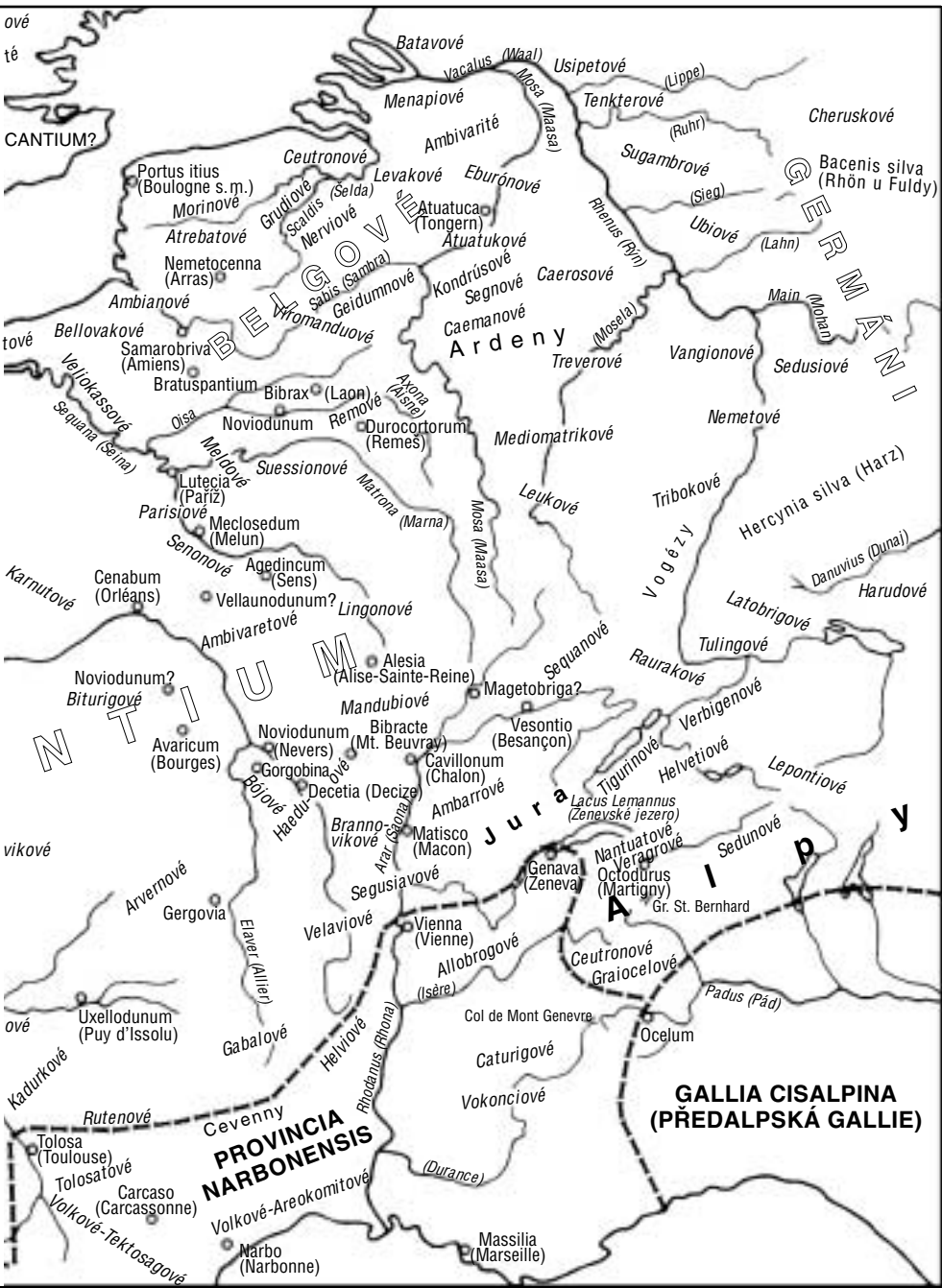
Jako první se některými z uvedených kmenů důkladněji zabýval římský státník, vojevůdce a spisovatel Gaius Iulius Caesar (100–44 př. Kr.). Zajímal se o ně hlavně v souvislosti s jeho aktivitami v Zaalpské Gallii, kterou mezi lety 58–51 pro Římany dobyl.

V průběhu Caesarovy galské války, konkrétně v zimě roku 55 př. Kr., překročili Rýn blízko jeho ústí **Usipetové** a **Tenkterové**, a to na ústupu před germánskými Svěby, kteří je po léta napadali a nakonec vyhnali z jejich půdy. Násilím přešli na území keltských Menapiů,⁴ obsadili jejich usedlosti a po zbytek zimy žili z jejich zásob. Později pronikli i do kraje Eburonů, žijících na středním toku řeky Maasy, a germánského kmene Kondrusů, nacházejícího se východně od středního toku této řeky. Plenili také na území keltského kmene Ambivaritů mezi Maasou a Šeldou, kam se vydala větší část jejich jízdy.

Usipetové a Tenkterové, kteří do Gallie přešli i se svými rodinami, prý o sobě tvrdili, že v prvenství ustupují jedině Svěbům, a se Svěby že se nemohou měřit ani nesmrtelní bohové. Svěbové jsou jedním z prvních velkých germánských kmenových svazů, s nimiž se v historii setkáváme, a podle Caesarových „Zápisů o válce galské“ jich bylo sto žup.⁵

Mapka sídel keltských kmenů a jejich
nejbližších germánských sousedů
(50. léta posledního století př. Kr.).
V oblasti Porýní jsou zde uvedeni také
někteří Protofrankové.
Upraveno podle knihy:
K. Christ, Caesar. München 1994, str. 42.

Caesar chtěl, aby se Usipetové a Tenkterové usadili na území germánských **Ubiů**, žijících na středním Rýně, v této době ještě na pravém břehu řeky. Tito zakrátko první protofranti spojenci Římanů žádali tehdy o pomoc proti Svěbům římskou říši.⁶

Vyjednávání ohledně nových sídel Usipetů a Tenkterů ovšem nevedlo k cíli a brzy došlo k boji. V jízdni šarvátce, jež předcházela hlavnímu střetnutí, seskakovali Germáni s koní a odspodu probodávali koně nepřátel, nebo z nich strhávali jezdce. Tato taktika vedla k úspěchu a barbari římskou jízdu zahnali na útek, třebaže měla skutečně velkou početní převahu – 5 tisíc římských jezdců k 800 jezdců germánských.

V hlavní bitvě však Caesar Usipety a Tenktery porazil. Jen těžko asi uvěříme tomu, že z jejich válečníků se kromě těch, kdo se Caesarovi vzdali a kromě jezdců, kteří plenili u Ambivaritů a po porážce svých kmenů se uchýlili na území **Sugambrů** na dolním Rýně, nikdo nezachránil.⁷ Další vývoj a dějiny Usipetů a Tenkterů svědčí o tom, že tyto kmeny neztratily svou sílu ani důležitost.⁸ Se Sugambry podnikaly některé společné akce. V nich leží již jakési **zárodky** příštího **franského kmenového svazu**.

Caesar požadoval, aby Sugambrové Usipety a Tenktery vydali, ale ti odpověděli, že panství národa římského končí Rýnem.⁹ Nato Římané postavili přes Rýn most a vpadli na území sebevědomých barbarů. Sugambrové ovšem využili taktiky, s kterou se římsští velitelé měli v prostředí Germánů setkávat ještě mnohokrát, a ukryli se v lesích. Caesar tedy alespoň poplenil jejich území.

Také Ubiům proti rozpínavosti Svěbů pomohl pouze demonstrací římské síly a strávil s vojáký za Rýnem 18 dní, aniž by byla svedena nějaká bitva.¹⁰

Germáni nepřecházeli na levou stranu Rýna, do Gallie, ovšem jen na ústupe před nepřáteli. Některé keltské kmeny Zaalpské Gallie, Arvernové, Sequanové, Treverové i Menapiové, si povolávaly Germány jako žoldnéře. Nejprve přešlo za tímto účelem Rýn kolem 15 tisíc Germánů. V Gallii, kde panovaly méně drsné podmínky a život nebyl tak obtížný jako v Germánii, se jim však zalíbilo, a již počátkem 50. let 1. stol. př. Kr. jich tady podle Caesarových údajů žilo prý 120 tisíc.¹¹

Keltské kmeny zdaleka nebyly v postoji vůči Římanům ani Germánům jednotné. Soupeřily mezi sebou o moc a spojence přitom hledaly v Germánii i v římské říši. Z Germánie jim vojenskou pomoc ochotně poskytovali zejména Svěbové náčelníka Ariovista, jehož moc ovšem v Gallii postupně

Mapka pronikání germánských Svėbů do Gallie
 (v letech 70–58 př. Kr., tedy v době před Caesarovými výboji).
 Upraveno podle knihy: B. Krüger, Die Germanen Bd. I, str. 52.

příliš vzrostla, takže byl na obtíž i těm, kteří ho původně pozvali.¹² Proto Caesar – neboť se snažil vystupovat jako ochránce Římem ve skutečnosti podrobovaných Keltů a větší germánská moc v Gallii byla pro nově vznikající provincii nebezpečná – r. 53 př. Kr. uskutečnil své druhé tažení za Rýn. **Ubiové**, kteří se mu již předtím poddali, Caesara ujistili, že oni žádnou vojenskou pomoc do Gallie neposlali a v jeho prospěch vyslali mezi Svěby své zvědy.¹³ **Spolupráce s Ubii**, z nichž snad později vznikla část tzv. středorýnských Franků, se tedy dále rozvíjela. Ze života Ubiů Caesara zajímalo především to, že na jejich území byla **hrazená sídliště**. Tento poznatek měl totiž vojenský význam.

V jeho proslulé knize se ostatně o **způsobu života Germánů** dovídáme méně než o Keltech a jen některé jeho informace můžeme plně akceptovat. Caesara zaujaly nejprve rozdíly mezi Germány a Kelty. Proto píše, že Germáni nemají druidy, kteří u Keltů byli kněžskou vrstvou. I kdybychom připustili, že specializované kněze, které o nějakých sto padesát let později zná u Germánů Tacitus, v tomto období skutečně ještě neměli, stěží můžeme přijmout jiná Caesarova tvrzení: např. že nepřikládají váhu obětem a z bohů ctí pouze Slunce, Oheň a Měsíc. Rozdíl mezi tímto obrazem náboženství a rozvinutými obřady i vírou v antropomorfní božstva, jak nás s nimi seznamuje Tacitus, by byl v rámci sto padesátí let vývoje příliš velký a navíc bohatá obětiště Germánů již z doby Caesarovy doložila archeologie.¹⁴ Převažujícími kontakty Caesara s Germány jako válečníky je možno vysvětlit jeho poznatek, že jejich život spočívá v lovu a vojenském výcviku.¹⁵

O zemědělství se podle něj příliš nestarají,¹⁶ žije se většinou mlékem, sýrem a masem. To je ovšem i doklad o chovu dobytka u Germánů. Cennou informací o jejich způsobu života je pak Caesarova zpráva, že Germáni, s nimiž se dostal do styku, tehdy neznali soukromé vlastnictví půdy. Každý rok byla rodinám znova přidělována. To plně odpovídá praxi rodově kmenové společnosti, v které se ještě nevyvinula hlubší majetková diferenciaci, stejně tak jako tvrzení, že *potentissimi* se neliší od prostého lidu.¹⁷ Domnívám se, že tyto „nejmocnější“ jsou představitelé rodové nebo kmenové samosprávy, o níž Caesar ostatně píše dále.

Předáci, mající ve kmeni moc nad životem a smrtí, byli podle něj voleni pouze v případě války: *In pace nullus est communis magistratus, sed princeps regionum atque pagorum inter suos ius dicunt...* (V míru nemají žádný společný úřad, soudy mezi svým lidem konají předáci jednotlivých oblastí a žup...).

Velmi pravděpodobně lidská oběť z 1. století po Kr. Nález pochází z oblasti bažin, kde byla významná obětiště starých Germánů, konkrétně z německého Pobaltí (lokality Windeby). Žena má částečně vyholené vlasy a pásku přes oči. Mohlo by se samozřejmě jednat také o popravu, i v tomto případě by ale zároveň šlo o akt smíření bohů. Kromě lidských těl se v obětištích v německých a dánských bažinách nacházejí také šperky, zbraně a další obětiny.

Obrázek byl převzat z knihy: B. Krüger, Die Germanen Bd. I, tab. 50.

S rodově kmenovou morálkou se zcela slučuje také to, nad čím Caesar vyjadřuje svůj podiv: *Latrocinia nullam habent infamiam, quae extra fines cuiusquae civitatis fiunt.* (Za /ozbrojené/ loupeže, které se dějí mimo hranice kmene, se nijak nestydí). Náčelníci vyhlášovali již tehdy výpravy za kořistí, k nimž se muži přidávali podle své svobodné vůle. Tuto zprávu je možno chápat jako informaci o vzniku **ozbrojených družin**, orgánu, který nakonec sehrál velmi významnou roli v rozkladu rodově kmenové společnosti a vzniku raných germánských států. Velmi pochvalně se Caesar vyjadřuje o dodržování zákonů pohostinnosti a o skromnosti života Germánů, která je základem jejich statečnosti.¹⁸

Tak jako se Keltové spojovali s Germány proti expanzi Římanů, vyhledávali i představitel římské říše mezi těmito barbary spojence proti tvrdošíjným Keltům. Tak např. v r. 53 př. Kr. Caesar vyzval germánské Segny a Kondrusy, žijící v Gallii, k plenění území jejich sousedů, keltských Eburonů.¹⁹

Doneslo se to ovšem i k zarýnským Germánům. **Sugambrové**, kteří k sobě přijali **Usipety** a **Tenktery**,²⁰ začali u Eburonů také plenit. Zvláště je zajímal dobytek, jenž na rozdíl od půdy u Germánů v té době již představoval soukromé vlastnictví a měřítko sociálního postavení. Zajatec z kmene Eburonů jim řekl, že v Atuatace (na řece Maase, blízko nynějšího Lutychu) je shromážděno velké bohatství a stráž je jen malá římská posádka. Germáni tam hned zamířili a asi 2 tisíce jezdců na Atuataku zaútočilo. A třebas mezi překvapenými vojáky, kterým velel bratr státníka, řečníka a filozofa M. Tullia Cicerona Quintus, došlo ke zmatku, do tábora se nepřátelům proniknout nepodařilo.²¹

Spoluprací mezi Germány a Kelty, Kelty a Římany i Římany a Germány²² vznikalo pestré prostředí porýnského kulturního a náboženského synkretismu. Nalezené nápisy sakrálního charakteru nám značně pomáhají při zkoumání polyteistických představ zdejších Germánů.

Velmi rozšířený, a to v rámci germánských kmenů zejména na území **Ubiů**, byl podle nápisných památek kult ženských božstev nazývaných *matronae* nebo *matres*. Kelty i Germány společně byly uctívány jako bohyně plodnosti a mateřství, životní síly, bohyně, poskytující bohatství, chránící děti i pohostinnost, bytosti, které mohly být ochránkyněmi rodu, rodiny, ale i jednotlivce. *Mars Thingsus* byl uctíván **Twihanty** jakožto římskými občany (vojáky v římských službách) a znamenal Ziu/Týra jako ochránce sněmu. *Hercules*, ztotožňovaný s Donnarem, byl uctíván **Ubiu** a **Sugambry**. Nápis se jménem válečné bohyně *Hariasy* byl nalezen v Kolíně, tedy opět na území ubijském, později franském (datován je do r. 287 po Kr.). Z prostředí, osídleného Franky, je znám také kult bohyně *Hludany*. Nápis pochází z konce 1. stol. po Kr. a jméno božstva obsahuje tutéž slovní součást, jako např. jméno Chlodwig. Šlo tedy o bohyni, mající souvislost s odvahou bojovníků. Uctívání bohyně *Vagdavercustis* je známo z Dolní Germanie, z území osídleného Batavy a **Sugambry** (možná i Usipety), a z okolí dnešního Kolína nad Rýnem. Na ostrově Walcheren na dolním Rýně byla uctívána zajímavá bohyně *Nehalenia*, mající některé společné rysy s egyptskou Eset (Isis). Měla-li s ní též podobný okruh pravomocí, radila by se k božstvům úrody a plodnosti.²³

Ubie, kteří Římanům projevovali věrnost už za Caesarova života, usadil r. 38 př. Kr. na levém břehu Rýna Marcus Vipsanius Agrippa, významný vojevůdce, známý přítel a rádce Caesarova adoptivního syna Gaia Octaviana. Jejich sídliště, takzvané *civitas Ubiorum*, bylo zanedlouho uděleno nejprve částečné a poté, když se roku 50 po Kr. z tohoto sídliště stala Colonia Agrippina (nynějši Kolín nad Rýnem), úplné římské občanské právo.²⁴

Podle Tacita byli Ubiové v Colonii Agrippině usazeni, aby chránili římské území, nikoli aby oni sami tu byli střeženi. A třeba dosáhli postavení římských občanů, za svůj germánský původ se nestyděli.²⁵

Usipetové a **Tenkterové** žili v těsné blízkosti Rýna, zhruba od dnešního Xantenu po Bonn. **Tenkterové** podle Tacita vynikali jezdeckým uměním a v rámci rodinného dědictví si jako zcela specifickou součást pozůstalosti předávali koně. Ostatní dědictví získával nejstarší syn, koně však ten, který byl ze synů nejstatečnějším bojovníkem.²⁶ Může zde jít o podobný princip tradice „válečného štěstí“ jako v případě předávání zbraní.

Roku 17 př. Kr. **Sugambrové**, spojení s **Usipety** a **Tenktery**, ukřižovali některé římské zajatce a pod vedením Sugambra Maelona vpadli pak do římské provincie Germanie.²⁷ Plenili zde a podařilo se jim porazit římskou jízdu, již vlákali do léčky. Když prchající římské jezdce pronásledovali, narazili náhodou na vojsko správce provincie M. Lollia. Také nad tímto legátem zvítězili a ukořistili i stříbrného orla V. legie. Sám císař Octavianus spěchal do ohrožené oblasti a zůstal tu tři roky, ačkoli mír, opěvovaný římskými básníky, byl uzavřen již r. 16 př. Kr.²⁸

Po Octavianově odchodu z Gallie se **Sugambrové** opět chystali k tažení do říše a spoléhali přitom prý i na pomoc keltských kmenů. Vedení války proti nim bylo svěřeno tehdy ještě velmi mladému veliteli, bratru budoucího císaře Tiberia, Neronu Claudiu Drusovi (tzv. Drusus Starší). Právě za těchto událostí Ubiové, kteří zachovali Římanům věrnost, získali tzv. italské občanství.²⁹

Drusus Starší vytáhl r. 12 př. Kr. proti **Sugambřům** územím **Usipetů**. Tito Germáni se však spojili formou náboženského svazku s Cherusky a Svěby a údajně jako pomstu za Drusovo plenění na území Sugambřů ukřižovali dvacet římských setníků. Drusus r. 11 př. Kr. reagoval novým vpádem. Sugambrové právě tehdy bojovali též se svými jihovýchodními sousedy Chatty. Drusus protáhl celým jejich územím a poté sídly Cherusků dospěl až k Veseře. Florus (podle Livia) považuje Chersky, Svěby

a Sugambry za *validissimas nationes (velmi mocné národy)*. Tvrdí, že byli tak sebejistí, že si již dopředu dohodou dělili kořist, kterou od Římanů získají. Cheruskové měli zájem o koně, Svébové o zlato a stříbro, Sugambrové o zajatce. Všechno však dopadlo obráceně: *Victor namque Drusus equos, pecora, torques eorum ipsosque praedam divisit et vendidit. (Neboť vítězný Drusus jejich koně, dobytek, nákrčníky i je samotné rozdělil jako kořist a rozprodal.)* Florus se zmiňuje také o tom, že Drusus na tomto tažení prošel územím **Tenkterů**.³⁰

Roku 8 př. Kr. (bylo to již po smrti Drusa St., jenž r. 9 ještě pronikl až k řece Labi) se do Germánie vydal Octavianův vojevůdce Tiberius. S výjimkou **Sugambřů** vyslali tehdy údajně všichni Germáni poselstva se žádostmi o mír. Císař Augustus je však odmítl přijmout, dokud nevyšlou posly právě i Sugambrové. Když se tak stalo (poselstvo opět vedl náčelník Maelo), byli vyslanci ovšem zajati a spáchali pak sebevraždu.

Na levém břehu Rýna bylo r. 8 usazeno Římany na půdě prý 40 tisíc podrobených Germánů; konkrétně jsou jmenováni **Sugambrové** a **Svébové**. Augustus v témž roce rozšířil – jakožto dobyvatel Germánie – římské *pomerium*, tedy posvátný obvod římského impéria, formálně až k Labi. Jak dále uvidíme, šlo o značně nemístný optimismus, a to nejen proto, že již r. 7 př. Kr. potíže s Germány nastaly znova.³¹

Boje v Porýní neustávaly ani kolem přelomu letopočtu; Římané nejprve vedli válku v Germánii pod velením správce provincie Germanie Marka Vinicia, který střídavě vítězil i prohrával. R. 4 po Kr. vytáhl do zárynské Germánie opět Tiberius, který si podrobil **Canninefaty**,³² **Attuarie (Chatuarie)** a **Bruktery**, dobrovolně se mu prý poddali Cheruskové, s kterými byla uzavřena mírová smlouva. Podařilo se mu překročit řeku Veseru.³³ V létě následujícího roku porazil podle Velleia Patercula Tiberius germánské kmeny, jejichž jména byla Římanům takřka neznámá (tak vzdálené, nikoli bezvýznamné). Mírovou smlouvou se mu zavázali Chaukové, jejichž mladí muži (jak se Římanům zdálo, obrovských těl) odevzdali zbraně a společně se svými vůdci se vrhli na zem před Tiberiovým tribunálem.³⁴ Zdaleka to však neznamenalo uznání římské svrchovanosti v těchto oblastech nadlouho. Svědčí o tom např. to, že r. 5 po Kr. Tiberius již znovu bojoval proti Cheruskům a ačkoliv si je podle dobových pramenů zase podrobil, způsobili právě Cheruskové po čtyřech letech katastrofální porážku římských legií v Teutoburském lese. Tiberius při svém tažení r. 5 dospěl ovšem až k Labi, kde jeho vojsko porazilo a na vzdálenější, to je pravý břeh

řeky zatlačilo část Langobardů. Na řece Labi se objevilo i římské původně námořní loďstvo.³⁵

Zatímco Tacitus, prozíravější a méně panegyrický, cítil spíše nebezpečí a hrozil se Svobodné Germánie (sídel Germánů za Rýnem a za Dunajem), Velleius Paterculus, podřízený velitel a obdivovatel Tiberia, byl optimistický. Dokládá to i drobná historika, kterou traduje. Když Římané zabezpečili bližší břeh Labe pevnostmi, jeden z barbarů staršího věku, vynikající postavou i hodností, prý žádal, aby směl vstoupit na Římany obsazený břeh řeky a Tiberia spatřit. Tvrdil pak, že prožil nejšťastnější den svého života.³⁶

Tacitova Germánie je většinou hrozivá, Velleiova padá před římskou mocí na kolena, odevzdává zbraně, obdivuje se římskému vojevůdci. Velleius tak chce samozřejmě zdůraznit význam Tiberiových bojů s Germány. Ti však skutečně Římanům ukazovali jak svou hrozivou tvář, tak také ochotu s nimi spolupracovat, projevovali touhu mírovou cestou získávat jejich zboží, tituly sprátců králů a náklonnost římských mocných. Největší nebezpečí Velleius Paterculus po Tiberiových úspěších mezi Rýnem a Labem³⁷ spatřoval v Podunají, ve vůdci Markomanů Marobudovi.

Octavianus Augustus, který po porážce M. Antonia a Kleopatry u Actia ve středním Řecku (r. 31 př. Kr.) velel padesáti legiím a jejich počet posléze zredukoval na osmnáct, přidává v roce 5 po Kr. nových osm. Důvodem nebyli Germáni v Porýní, ale nejspíše právě plánovaná válka proti markomanskému vůdci Marobudovi, který si podrobil množství různých kmenů. Centrum takzvané Marobudovy říše leželo na našem území.

Ke stěhování Markomanů do Čech došlo, asi pod vlivem úspěchů Drusa Staršího, roku 9 př. n. l. V době Octavianovy vlády se nacházeli ve větší či menší míře závislosti na Markomanech krále Marobuda germánští Naristové, Burové, Lacringové, Victovalové, Hermundurové, Semnoni a Vandalové, kmeny germánských, s Kelty snad smíšených Bastarnů, keltští Kotinové, ba dokonce i dolnolabští Langobardi či Góti, kteří tenkrát sídlili v Pomořanech, části východního Pruska a ve Velkopolsku, a rovněž Lugiové (jak bylo ovšem nazýváno celé kultovní společenství, zahrnující i některé kmeny již jmenované).³⁸ Jedni byli podrobeni válkou, jiní získáni smlouvami.³⁹ Z protofranských kmenů se do závislosti na Marobudovi nedostal zřejmě žádný.

Vlastnosti náčelníka Marobuda zajímavě popisuje historik a Marobudův současník Velleius Paterculus. Byl to prý barbar spíše rodem než povahou. Jeho způsob ovládnutí Germánů se lišil od běžných zvyklostí. Svého

postavení nedosáhl vzpourou, nebylo náhodné ani dočasné, byla to *vis regia* (královská moc) a také *certum imperium*, tedy jistý druh svrchovaných pravomocí, do nichž Římané zahrnovali vojenské velení, nejvyšší soudní a správní moc a také právo navrhnout zákony. (Výraz *certum imperium* nám ovšem zároveň napovídá, že všechny tyto pravomoci Marobud přece jen neměl.)⁴⁰

Brzy začal být Římanům nebezpečný, mimo jiné i tím, že armádu cvičil podle římských vzorů, a také zoceloval ustavičnými válkami se sousedy. Římany sice nenapadal, ale dával jim najevo, že má dostatek vojenské síly i nemálo sebevědomí. Projevem jeho sebevědomí bylo i to, že poskytoval azyl nepřítelům Říma. Nebezpečně vypadalo sebrání vojska, složeného údajně ze 70 tisíc pěšáků a 4 tisíc jezdců. Římany byl podezírán, že se chystá k většímu podniku než bylo dosavadní napadání a podrobování germánských nebo keltských kmenů, případně pouze hledali vhodnou záminku k válce proti němu.⁴¹

Tiberius se rozhodl na Marobuda zaútočit roku 5 po Kr., a to ze dvou stran. Sídly Chattů měl táhnout do Boiohaema (Čech) vojevůdce Sentius Saturninus. Sám Tiberius měl postupovat z Carnunta (leželo u dnešní Vídně). Když už byl Tiberius od nepřítelů vzdálen jen pět denních pochodů a Saturninovo vojsko, vzdálené od Germánů takřka stejně, se s ním mělo spojit na předem určeném místě, vypuklo (r. 6) velké povstání v provinciích Pannonii a Dalmatii, které útok na Marobudova území zmařilo. Tiberius se musel ujmout vedení války proti vzbouřencům.⁴² Povstání provinciálů bylo definitivně potlačeno až roku 9 po Kr.⁴³

Téhož roku Římané, vedení legátem Quintiliem Varem, utrpěli svou velkou porážku od Cherusků.⁴⁴ Ta nejen zchladila jejich nadšení, které se projevilo při uvedeném rozšíření *pomeria*, ale vedla i k celkové změně římské politiky vůči tzv. Svobodné neboli Velké Germánii. Cheruským náčelníkem Arminiem byly zničeny tři legie, tři jízdní aly a šest kohort.⁴⁵ Zbytek vojska (dvě legie) byl zachráněn díky duchapřítomnosti legáta Lucia Asprenata. Také vojáci, obléhaní Germány v pevnosti Aliso, vysunuté za Rýn do území Chattů, se pod vedením praefekta tábora L. Caedicia úspěšně probili ke svým.⁴⁶

Velleius Paterculus, který tvrdil, že Germánie byla jeho oblíbeným hrdinou Tiberiem takřka podrobena, Varovi vyčítá, že se v zarýnských územích choval tak, jako by i na pravém břehu řeky byla již zřízena římská provincie. Když stál Varus v čele vojska v římské Germanii na jih od této

řeky, domníval se prý, že lidé, *kteří nemají kromě hlasu a údů nic lidského a jež nebylo možno pokořit zbraněmi* (značný protimluv vůči předchozí chvále Tiberiových úspěchů), mohou být k pokojnému životu přivedeni zákony, uplatňováním práva. Germáni, kteří předstírali radost z toho, že jejich spory řeší římské právo, vlákali Vara hluboko do svého území. Sevření lesy a bažinami, byli prý římstí vojáci pobíjeni jako dobytek. Šlo o nejtežší porážku od dob Crassovy prohry ve válce s parthskou říší (k té došlo roku 53 př. Kr.)⁴⁷

Germány, kteří dosud tvořili jeho osobní gardu, císař Augustus po této katastrofě propustil, protože jim nedůvěřoval. Očekávalo se, že nyní zarýnsťtí Germáni vpadnou do Gallie, a proto Tiberius r. 10 po Kr. přitáhl k rýnské hranici. K vpádu však nedošlo⁴⁸ a Římané mohli svou prestiž obnovit alespoň demonstrativním tažením za řeku Rýn, k němuž pod vedením Tiberia a jeho adoptivního syna Germanika došlo r. 11. Poplenili kraje, ležící blízko řeky, pustošili tu pole a vypalovali domy, ale do hloubi území se neodvážili a vrátili se.⁴⁹ Podobný charakter mělo podle Tacita i tažení, následující o dva roky později.⁵⁰

R. 14 po Kr. Octavianus Augustus zemřel a vlády se po něm ujal jeho adoptivní syn Tiberius, jenž byl již od r. 12 Octavianovým spoluvládce. Počátky jeho vlády byly spojeny s mohutnými vzpourami legií, které zachvátily Pannonii i Porýní. V *civitas Ubiorum* ležely dvě římské legie (I. a XX.), které se také vzbouřily.⁵¹

Tacitus píše, že zatímco Římaný zdržoval zármutek nad Octavianovou smrtí a vzpoury vojska, „nedaleko odtud si vesele žili Germáni“. Římané tedy (r. 14) pod vrchním velením Caesara Germanika přešli Caesijský les (jenž ležel někde za Rýnem, asi naproti dn. Xantenu), na limitu postavili nový tábor a zaútočili na germánské Marsy, sídlící mezi řekami Ruhr a Lippe. (Tažení mělo zřejmě preventivní charakter, jedním z důvodů bylo však také zaměstnat nespokojené legionáře.) Marsové slavili té noci náboženský svátek a věnovali se hostinám a hrám. Římské vojsko na jejich území plenilo a ničilo rovněž svatyně. Byla mezi nimi i nejslavnější svatyně těchto kmenů, jež byla zasvěcena jejich válečné bohyni Tanfaně.

Vraždění Marsů popudilo **Bruktery, Tubanty a Usipety**. Obsadili tedy lesy, jimiž se Římané museli vracet. Ti ale tentokrát i v terénu pro ně obvykle velmi nepříznivém vyvázli.⁵²

R. 15 po Kr. táhli Římané opět jednou na Cherusky, a to územím **Brukterů**. Ti se snažili pochod Římanů ztížit tím, že svůj vlastní kraj vypalovali.

Mapka římských tažení proti germánským kmenům v letech 14–16 po Kr.,
v době vlády císaře Tiberia.

Upraveno podle knihy: B. Krüger, Die Germanen Bd. I., obr. 62.

Téhož roku Germanicus vpadl i na území dalších cheruských sousedů, Chattů. Využil toho, že mezi nimi panovala nesvornost – někteří totiž podporovali nesmířitelného, Římu nepřátelského náčelníka Cherusků Arminia, jiní Římu oddaného Cheruska Segesta, Arminiova nedobrovolného tchána. Tacitus se chlubí, že Římané na území Chattů „pobíjeli vše, co bylo věkem a pohlavím bezmocné.“ (Podobně si předtím počínali i u Marsů.) Vypálili též hlavní středisko kmene Mattiacum.⁵³ Krutost, kterou se Římané pyšnili, byla nepochybně známkou jejich obav z obrovských území barbarů za Rýnem. Více než nelidskost se jim ovšem vždy vyplácela jejich typická politika, která se vyjadřuje heslem „Rozděl a panuj“.

Segestes byl římským občanem a občanství získal od Octaviana Augusta. Ačkoli za císařství mělo už mnohem menší význam než v dobách republiky, vzhledem ke kulturní a hospodářské převaze Římanů zůstávalo pro barbary stále poctou a dostatečným lákadlem. Římané také ještě dokázali svým věrným barbarům účinně pomáhat. Germanicus r. 15 Segesta vysvobodil z obležení jeho vlastních krajanů.⁵⁴

Segestův sok Arminius, jehož těhotná manželka Thusnelda byla tohoto roku odvedena na římské území, vyzýval Cherusky k boji proti Římanům a pobuřoval prý i své germánské sousedy. Proto došlo k zarýnskému tažení několika římských armád. Legát Caecina vytáhl územím **Brukerů** směrem k Emži. Jiný římský vojevůdce, Pedro, táhl s jízdou oblastmi Frýzů. Caesar Germanicus vezl čtyři legie na lodích po jezerech. Na stranu Římanů se přidali Chaukové, **Brukerové** byli poraženi a vojsko vedené Germanikovým podřízeným Luciem Stertiniem zpusťošilo celý jejich kraj mezi řekami Emže a Lippe, nedaleko místa porážky v Teutoburském lese. Dá se předpokládat, že se zde nechovalo umírněněji než u Marsů nebo Chattů.⁵⁵

Germánům tradičně v bojích pomáhaly lesy a bažiny. Proto Germanicus roku 16 po Kr. navrhl pronikat do Germánie raději podél pobřeží oceánu a pak po řekách či jezerech. Tento syn významného dobyvatele Drusa Staršího se domníval, že míru s Germány bude dosaženo jedině tehdy, překročí-li římské legie znovu Labe.⁵⁶ Tvrdil, že za svého tažení národy mezi Rýnem a Labem skutečně porazil. Šlo však jen o jeden z dočasných částečných úspěchů impéria, a navíc při návratu bylo na moři zničeno mnoho římských lodí.⁵⁷

Války s Římany ovlivnily velmi raný vznik hrdinských písní v germánském prostředí – byl jimi např. opěvován vytrvalý nepřítel římského impéria Arminius.⁵⁸

Nemálo Germánů se ovšem nacházelo i v římských službách. Za císaře Tiberia mezi nimi byli též **Sugambrové**. R. 26 po Kr. jich bylo např. využito v boji proti Thrákům. K r. 50 po Kr. najdeme u Tacita zmínku, že Sugambrové byli „kdysi“ zčásti vyhlazeni a zčásti převedeni do Gallii.⁵⁹

Tato informace, vzbuzující ohledně zařazení Sugambrů mezi tvůrce franského kmenového svazu pochybnosti, nemusí však být brána doslova a svědčit o tom, že Sugambrové byli v době po vstupu Franků do historie už jenom vzpomínka anebo jejich poetické synonymum.

Tacitus v příslušné pasáži pouze cituje cizí výrok – slova rozčileného římského vojevůdce v Britanii Ostorii, který prohlásil, že podobný osud by měl stihnout i zdejší kmen Silurů. Jinde (Ann. II 26, 3) uvádí podrobení Sugambrů jako plod Tiberiovy rozvážnosti, ne síly.⁶⁰

V Gallii Sugambrové přežívali pod novým názvem **Cugerni**, a to v oblasti města Colonia Ulpia Traiana, což je dnešní Xanten. (Zde v dolním Porýní se mohli postupně sloučit se Salií.) Za povstání Iulia Civila (69–70 po Kr.) bojovali po boku vzbouřených Batavů a ostatních s nimi spojených Germánů, a nekolísali přitom mezi stranou římského impéria a vzbouřenci jako Ubiové.⁶¹

V popisu zahraničních vítězství nebo nezdarů Římanů musíme počítat s jejich propagandou. Setkali jsme se už např. s tím, jak byly zveličovány Caesarovy úspěchy vůči Usipetům a Tenkterům, později úspěchy římských vojevůdců vůči Cheruskům, nadneseně se hovořilo o podrobení všech Germánů mezi Rýnem a Labem.⁶²

Záhuba části kmene a rozptýlení jeho ostatních příslušníků mezi jiné Germány postihly podle Tacitova díla *Annales* (uvedeno k r. 58 n. l.) *Ampsivarie*. Tentýž autor (Germ. 33) píše, jak před očima Římanů bylo okolními germánskými kmeny zabito v boji více než 60 tisíc Brukterů a byli tak téměř vyhlazeni,⁶³ přesto však s oběma etniky badatelé jako se součástí franského kmenového svazu počítají a Bruktery v tomto smyslu vzpomíná i Gregorius z Turonu. Jako o protofranském kmeni se uvažuje o Ubiích, kteří na půdě římské říše žili jako celek. Protofranští Usipetové se objevují nejenom na sever od Rýna, ale i na římském území.⁶⁴ Podobné rozdělení jako u Usipetů přitom u dalších protofranských kmenů naznačuje pramen *Laterculus Veronensis*, jímž se zabýváme níže.

Původ královského rodu Merovejců právě z prostředí Sugambrů nemusí nutně být smyšlenkou.

Na Rýně, k obraně proti Germánům, bylo umístěno nejvíce římských legií – celkem osm. Od Egypta až k Eufratu např. byly ubytovány jen čtyři, v Hispánii tři, v Dalmatii dvě legie.⁶⁵ Protože údaje o těchto počtech pocházejí od Tacita, lze doložit, že již v prvním století po Kristu, dlouho před dobou počátků tzv. velkého stěhování národů (i pokud bychom je kladli do času markomansko-sarmatských válek za vlády císaře Marka Aurelia), viděli Římané v Germánech skutečně veliké nebezpečí.

V posledních letech vlády Caligulovy (panoval 37–41) i za císaře Claudia (41–54), jak plyne z Tacitových Annálů, měl Řím problémy spíše na východě a v Británii. O protofranských kmenech se opět něco dovídáme až z doby vlády Neronovy, konkrétně z r. 58. Již nějakou dobu byl tenkrát v Germánii klid. Tacitus tvrdí, že totiž triumfální odznaky zevšedněly a římstí vojevůdcové dávali přednost míru. Vojáci tehdy pracovali na zpevnování a zvyšování břehů Rýna.⁶⁶

Po rozšíření nepravdivé zprávy, že bylo římským legátům v provincii Germanii odňato právo táhnout proti nepříteli, odvážili se na římské území přejít Frýzové, kteří se tu hodlali usídlit, ale nakonec museli pod vojenským tlakem Římanů zase ustoupit.⁶⁷ Stejný kraj po nich zabrali **Ampsivariové**, vyhnáni od Chauků. Římany za ně prosil Boiocalus, muž, který sloužil v římském vojsku. Oblast, kde se Ampsivariové chtěli usadit, byla kdysi již osídlena **Chamavy**, pak **Tubanty** a poté **Usipety**. Římané toto území využívali jen k pastvě vojenského dobytka, žádost Ampsivariů však přesto nevyslyšeli. Ti tedy odešli k Usipetům a Tubantům, ale i odtud byli vyhnáni a přešli nejprve na území Chattů a posléze k Cheruskům. Po dlouhém putování byli velmi zchudlí. Nakonec byli jejich bojeschopní muži údajně pobiti, ostatní Ampsivariové rozděleni (mezi Germány) jako kořist.⁶⁸

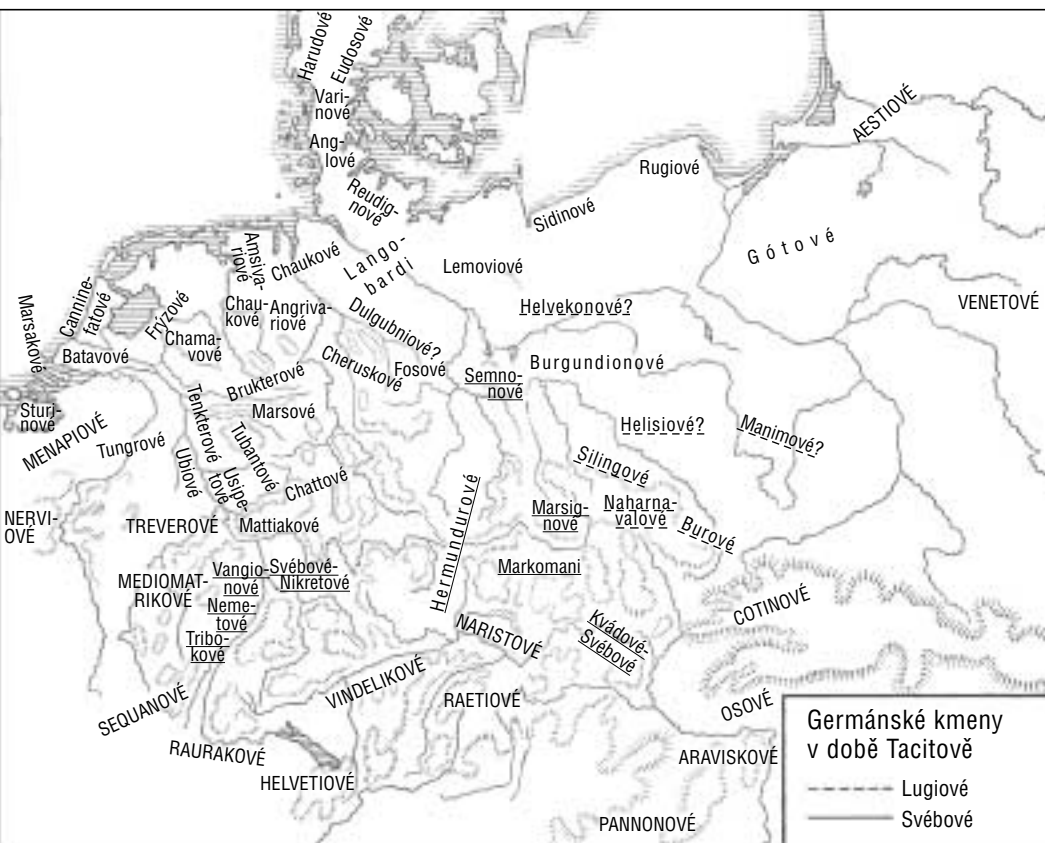
Dosavadní popis událostí nám ukazuje značně proměnlivé poměry mezi zarýnskými Germány a jejich poměrně živý pohyb. Situaci, kdy příští členové kmenového svazu Franků sice příležitostně spolupracovali, ale dokázali se dosud k sobě navzájem chovat i velmi nepřátelsky.

Budoucí franské kmeny sehrály významnou roli také v době povstání Iulia Claudia Civila a germánského kmene Batavů, kteří se nacházeli v římských vojenských službách a tvořili součást římské říše.⁶⁹ Povstání začalo za občanských válek po smrti císaře Nerona (roku 69 po Kr., v tzv. roce čtyř císařů) a skončilo roku 70. Věrnými germánskými spojenci, které Batavové získali, byli z Protofranků **Brukterové**, **Tenkterové**, **Cugernové**

a **Usipiové**.⁷⁰ Město Ubiů (Colonia Agrippina) bylo v povstání velmi důležité pro vzbouřence i Římany.⁷¹ **Ubiové** sami nejprve bojovali po boku Římanů, jejich území bylo pustošeno zarýnskými Germány z Civilovy strany a oni zase plenili za Rýnem. Plnění na území Ubiů bylo podle Tacita intenzivnější, nepřátelštější než jinde v Gallii, a to údajně proto, že to byli Germáni, kteří se zřekli své vlasti.⁷² Civilis a jeho spojenci uvažovali v r. 69 i o dobytí a vyplenění samotné Colonie Agrippiny, která byla velmi bohatou obcí, takže si zejména zarýnské Germány přáli, aby se zde buď mohli usídlit, anebo aby město, které v nich bohatstvím i svým rozkvětem budilo nenávisť, bylo zničeno.⁷³ Tak daleko věci však nedospěly. Do města přišli vyslanci **Tenkerů** a pronesli řeč, v níž byla obsažena jejich důvěra ve spolupráci Ubiů a která je velmi zajímavým svědectvím o silně pokročilé romanizaci těchto Germánů: *Vzdáváme díky společným bohům a nejvyššímu z bohů Martovi (Ziu-Týrovi), že jste se navrátili do společenství a ke jménu Germánů a vám blahopřejeme, že konečně přece budete svobodní mezi svobodnými. ... Ale aby se naše přátelství a spojenectví zrodilo navěky, žádáme vás, abyste strhli hradby města, to opevnění vašeho otroctví... Všechny Římany ve vašem obvodu pobijte. Ať my i vy opět smíme obývat pravý i levý břeh Rýna, jako jej kdysi obývali naši předkové... Znovu přijměte zákony a způsob života předků, odvrhněte rozkoše, kterými Římané vůči svým poddaným zmůžou více než zbraněmi.*⁷⁴

Ubiové si vyžádali čas na rozmyšlenou. Ze spojenectví s povstalci měli strach kvůli nejistému výsledku tohoto podniku, současná situace však pro ně byla rovněž velmi nebezpečná. Proto odpověděli, že se s Batavy a ostatními Germány, které nazývali *consanguinei nostri* (naši pokrevní příbuzní), spojí, ale zabít římské občany a provinciály odmítali. Ti, kteří byli v jejich obci cizinci, byli prý stejně už zahubeni válkou, jiní odešli. Pro další Římany byla Colonia Agrippina vlastní, s Ubií byli spojeni sňatky.⁷⁵ **Pasáž je cennou ukázkou splynání germánského a římského živlu v Porýní. Ubiové**, zhruba po dobu jedné generace plnoprávní římské občany, ale na území říše žijící již přes sto let, sice (jak píše Tacitus v díle Germania, kapitola 28) nezapomínali na svůj germánský původ, ale soužití s Římany už pro ně bylo zcela běžné; tvořili jednu obec i společné rodiny.

V bitvě s římským vojevůdcem, legátem provincie Dolní Germanie Petiliem Cerialem, byli **Ubiové** spolu s keltskými Lingony, sídlícími u pramenů Seiny a Maasy, uprostřed šiku, na pravém křídle stáli **Batavové** a **Cugernové**, na levém **Brukerové** a **Tenkerové**. Volba tohoto uspořá-

Sídla germánských kmenů v době vydání Tacitova spisu „Germania“ (koncem 1. stol. po Kr.). Na východě jsou uvedeny také některé kmeny slovanské (Venetové). (Podle Tacitových údajů zpracoval E. Fehrlé, in: Tacitus, Germania, Berlin 1944).

dání šiku zřejmě nebyla náhodná – méně spolehliví spojenci byli sevřeni pravým a levým křídlem důvěryhodných bojovníků.⁷⁶

Po Cerialově vítězství také Ubiové hned požádali Římany o pomoc, aby ukázali, že se k povstání připojili pouze z nutnosti, a obrátili se proti Bata-vům a jejich spojencům.⁷⁷ Toužili tedy především po dalším životě na římském území. Taková přání však nechyběla ani po vzniku franského kmenového svazu a dobré soužití s Římany bylo nakonec jednou z příčin zdárného vývoje franského státu, nikoli jeho překážkou.

Cerialis prostřednictvím tajných posílů slíbil Batavům mír a jejich vůdci Civilovi milost, takže vzbouřenci kapitulovali. **Ubiové** byli přijati zpátky do římských služeb. Římský vojevůdce tehdy mj. vyjednával též s germánskou věštkyní Veledou a jejími příbuznými (co se týkalo kmenů zarýnských). Zpráva o definitivním výsledku mírových jednání se u Tacita ani jinde nedochovala.⁷⁸

Veleda pocházela z kmene **Brukterů** a ve střetnutí let 69–70 předpovídala Germánům úspěch a Římanům zkázu.⁷⁹ Germáni podle Tacitova spisu *Germania* (c. 8) poslouchali rady žen, protože mysleli, že v ženách je něco posvátného a jsou schopny předpovídat budoucnost. Veleda, ale také jiné ženy, jimi byly uctívány.⁸⁰

Usipiové (Usipetové), sídlící na středním Rýně, kteří se po boku Civilových jednotek účastnili obléhání Mogontiaka (dn. Mohuč),⁸¹ žili z části i na levém břehu Rýna, tam, kde se po nich chtěli usadit Ampsivariové, a Římanům poskytovali vojenské služby. Tacitus píše o jisté kohortě Usipiů (v kohortě bývalo kolem 500 mužů), jež byla sebrána v provincii Germanii. Pak byla tato jednotka přemístěna do Britannie. Bylo to v r. 82 po Kr., v době, kdy římskou Britannií spravoval Tacitův tchán Iulius Agricola. Zde však Germáni zabili římského setníka a vojáky, kteří mezi ně byli vřazeni, aby řídili jejich výcvik, a zmocnili se tří válečných lodí, na nichž pluli kolem britanského pobřeží. Když vystoupili, aby sehnali vodu a potraviny, střetli se s Britanny. Úspěchy Usipiů se střídaly s porážkami, nakonec se ale ocitli v nouzi tak veliké, že prý nejdříve pojídali ty nejslabší mezi sebou a potom ty, které určil los.⁸²

Chasuariové, současnými badateli rovněž počítaní k Frankům, sídlili podle Tacita v sousedství Angrivariů a Chamavů.⁸³ Dějinám Chasuariů se prameny nijak nevěnují.

Ke konci 1. století po Kr. se na někdejší území dolnorýnských **Brukterů** nastěhovali **Chamavové** a Angrivariové. Bruktery předtím sousední kmény společně vyhnaly a téměř prý pobily, a to *buď pro jejich pýchu, nebo zlákány kořistí, nebo pro přízeň bohů vůči nám* (to je Římanům).⁸⁴

Na březích Rýna tedy poměrně často docházelo k situacím podobným těm, jaké známe i z doby vrcholícího stěhování národů. Některé kmény byly oslabovány, jejich zbytky se spojovaly s dalšími, silnějšími a úspěšnějšími, byly vyháněny a hledaly si sídla na teritoriu jiných etnik, mohly dál přežívat pod jejich jmény. Franský kmenový svaz zřejmě vznikl právě díky těmto procesům.

Tacitus popsané poměry v Germánii kvituje proslulou větou: *Necht', prosím, trvá a upevňuje se – ne-li už láska cizích národů vůči nám, pak aspoň jejich vzájemná nenávisť, neboť za tísnivé situace říše nic již (lepšího) Štěstěna nemůže darovat, nežli nesvornost nepřátel.*⁸⁵

Za podobných situací mohli „zmizet“ a zároveň se udržet, byť spojeni s jinými kmeny, také Sugambrové, jejichž vyhlazení v oblastech za Rýnem nepotvrzuje žádný konkrétní pramenný údaj. Paměť na ně vytrvávala v 5. stol. po Kr., kdy je několikrát jmenuje Sidonius Apollinaris. Tento autor sice rád ve svém díle užívá i jmen kmenů již neexistujících, ale Frankové byli ve 2. polovině 5. stol. natolik silní a proslavení, že pro panegyrické zdůraznění schopností a ušlechtilosti adresáta jedné z jeho básní Consentia, tribuna císařské rady a správce paláce císaře Avita (455–456), nebylo jmenování „Sugambrů“ společně s Franky třeba. Bylo by však zcela logické v případě, že by básník chtěl vzpomenout merovejský královský rod: *Vstoupil bys do bažin v nitru území Franků a Sygambrové by tě ctili* (mluví se tady o Consentiových schopnostech při zprostředkovávání míru). Úvahu o tom, že Sygambrové jsou pro básníka v podstatě Merovejci, podporují i jiné jeho verše. V souvislosti s rodem Merovejců jsou Sugambrové vzpomínáni také v 6. století po Kr. Gregoriem z Turonu a Venantiem Fortunatem.⁸⁶ Jediný další Sidoniem Apollinariem jmenovaný protofranský kmen jsou Brukterové (rovněž uvádění vedle Franků). Je to ve známé pasáži o kmenech účastných Attilova tažení do Gallie (r. 451), o níž se tvrdí, že jsou tu jména barbarů vybírána podle potřeb poetiky.⁸⁷

Ve 2. stol. po Kr. poutali pozornost Římanů především ti Germáni, s nimiž sousedili na řece Dunaji. Největším konfliktem mezi nimi a Římany v tomto období byly bezpochyby **markomansko-sarmatské války**, jež proběhly v době vlády císaře Marka Aurelia.⁸⁸

Těchto válek se kromě Markomanů účastnili též Kvádové, Hermundurové, Langobardi, Vandalové-Hasdingové, Hermionové, Naristi, Lacringové, Burové, Victovalové a sarmatští Jazygové, z porýnských protofranských kmenů však žádný. Popis průběhu válek je celkem obecně znám. Důležité je jejich postavení jakožto určitého dějinného mezníku. Velká koncentrace germánských kmenů, z nichž některé se nacházely ve stavu migrace, zaútočila na impérium a tento útok se stal jednou z vážných předzvěstí budoucího soustředěného tlaku barbarů ve 3. a zejména pak ve 4.–5. stol. po Kr.

Markův syn Commodus (180–193), který uzavřel s poraženými barbary mír, požadoval od nich sice obilí a určité kontingenty mladých mužů pro službu v římské armádě, ale jinak římského vítězství nevyužil – a ostatně i k odvedení branců z barbarského území došlo jen jedenkrát.⁸⁹ Nicméně už doba vlády jeho otce (161–180) znamenala přijetí velkých germánských kontingentů do římských služeb a měla svůj nezanedbatelný podíl na postupně stále rostoucí barbarizaci říše.

Budoucí Frankové se na území římského impéria pokoušeli usadit už od dob Caesarových a brzy po jeho smrti tu začali být usidlováni Římany samotnými. Skutečně důležitá historická role zde však čekala teprve utvořený franský kmenový svaz.

Pokud jde o antické prameny, kromě již citovaných básní Sidonia Apollinaria se původní kmenová jména tvůrců franského kmenového svazu snad nejdéle uchovala v seznamu pozdně římských úředníků a vojenských hodností zvaném *Notitia dignitatum*.

Uchovávaní jmen protofranských kmenů do sklonku 4. nebo dokonce do 30. let 5. stol. tu lze nejspíš vysvětlit tím, že vlastně šlo o názvy vojenských jednotek, utvořených v minulosti. Jejich obvyklá jména byla používána nadále, i když etnické celky, z nichž vojáci původně pocházeli, přestaly samostatně existovat. Zcela pravděpodobně mohla být těmito názvy pěstována hrdost na tradici jednotek. Údaje pramene nás tedy nesmějí mýlit a přivádět k názoru, že ještě počátkem 5. stol. byl kmenový svaz Franků nezažitým pojmem.

Z těch, kteří jsou i v rámci již vytvořeného franského kmenového svazu, ba ještě po vzniku franského státu, různými prameny uváděni pod svým zvláštním kmenovým jménem, najdeme v *Notitii dignitatum* dolnorýnské **Salie**, a to mezi pomocnými sbory tzv. palatinských legií – jednak na Východě pod velením vojevůdce s titulem *magister utriusque militiae praesentalis*, jednak na Západě říše, kde jim velel *magister equitum per Gallias*. Tzv. *Salii Gallicani* byli umístěni v Hispánii, diecézi, která až na výjimky podléhala stejnému velení jako diecéze galské.⁹⁰

Dále je v tomto seznamu uvedeno 4–5 kmenů, jejichž jména už jinak v té době v pramenech nenacházíme. Jsou to **Tubanti**, sloužící v pomocných sborech palatinských legií v Hispánii i na Východě říše, **Ampsivariové**, kteří tvořili tytéž jednotky a byli umístěni v Gallii, stejně tak jako **Brukterové**.

XI. jízdní kohorta **Chamavů** sloužila v egyptské provincii Thebaidě.⁹¹

Co se **Sugambrů** týče, objevují se podle jednoho z navrhovaných čtení příslušného místa pramene *Notitia dignitatum* také v Thebaidě; další navrhované čtení je však *cohors sagittariorum* (lučištníků) nebo (jak uvádí vydavatel O. Seeck) *saginarum*.⁹²

Seznam zvaný *Laterculus Veronensis*, pocházející zhruba z poloviny 4. století, uvádí mezi barbary, kteří byli mocní za /různých/ císařů, z protofranských kmenů **Amsivarie**, **Bruktery**, **Chattuarie** a **Chamavy**, ale zároveň už i pojem *Franci*. Zachycuje tedy asi v něčem aktuální, v něčem zas starší stav.

Zajímavý je údaj tohoto pramene o některých protofranských kmenech, které prý žily na území provincie Belgica I. Jsou tu jmenováni **Usipiové**, **Tubanti**, **Tenkerové** a **Chassuariové**. Ačkoli informace může vzbuzovat jisté pochybnosti, rozdělování původně jednotných kmenů (stejně tak jako slučování s jinými) bylo pravděpodobně velmi běžné a časté. *Laterculus Veronensis* tak rovněž pomáhá podpořit myšlenku, že i Sugambrové měli na vzniku Franků svůj podíl.⁹³

Na závěr 3. a do 1. třetiny 4. stol. patří chvalořeči (panegyriky) na císaře Constantia Chlora a jeho syna Constantina Velikého. Objevují se v nich jména **Brukterů**, **Chamavů** a **Tubantů**,⁹⁴ převažují však pojmy *Francus*, *Franci*. U Ammiana Marcellina (konec 4. stol.) jsou zvláštním jménem uváděni již jen **Chamavové** (v souvislosti s akcemi císaře Iuliana vůči nim a Saliům). Pramen *Historia Augusta*, který se sice hlásí do třetího, ale vznikl až koncem 4. nebo počátkem 5. století, hovoří pouze o Francích.⁹⁵

V této kapitole jsme se snažili vylíčit především proměnlivost poměrů v Porýní, kde sídlily budoucí franské kmeny, a **vytváření příznivých podmínek pro vznik nového velkého kmenového svazu** – ať už to byly společné vojenské akce proti Římanům, poskytování azylu vyhnaným kmenům, nebo naopak oslabování některých Protofranků, jejichž zbytky se pak spojovaly s kmeny úspěšnějšími.

Vznik samotného kmenového svazu, jehož příslušníci se latinsky nazývali *Franci* (řecky *Frangoi*) prameny nepopisují. S tím, jak přibývá údajů o Francích, mizejí však zprávy o protofranských kmenech. Také sídla Franků v podstatě odpovídají někdejšími územím protofranských kmenů.

SPOLEČNÁ HISTORIE ŘÍMANŮ A FRANSKÉHO KMENOVÉHO SVAZU

Rané kontakty

Členové kmenového svazu Franků s Římany sousedili na Rýně. Na jeho dolním toku byla sídla Franků Saliů. Na východ od nich, od řeky Luppe (Lippe) k městu Bonna (dnešní Bonn), sídlili Frankové středorýnští, budoucí Ripuariové, na východě hraničící s kmenovým svazem Alamanů. Pokud blíže neurčení Germáni, kteří překročili dolní Rýn v r. 231, nebyli Frankové, začínají jejich konflikty s Římany v **50. letech 3. století**.¹

Za vlády císaře **Galliena**, r. 257, došlo k jednomu z nejrozsáhlejších útoků Franků na římské území vůbec. Dostali se do něj velmi hluboko, až k městu Tarraconě (Tarragona) v Hispánii, ba možná až na severoafrické pobřeží.²

Nejvíce byla Franky samozřejmě ohrožena území galských provincií. Vpády příslušníků velkých germánských kmenových svazů z Porýní a horního Podunají byly ostatně také jednou z příčin vzniku tzv. **galského císařství, dočasného odtržení** nejzápadnější části impéria (budoucí Galské praefektury) od centrální vlády, která už na obranu okrajových území přestávala stačit, takže se o ni tyto oblasti musely postarat samy.

Na závažnost franského nebezpečí v Gallii za doby galského císařství ukazuje, že galský císař **Postumus** (259/60–268) na nějakou dobu zvolil za své sídlo Colonia Agrippina (Kolín nad Rýnem),³ město, jež brzy leželo vlastně v centru franského osídlení. Samostatně organizovaná obrana severní galské hranice měla zpočátku úspěchy. Postumus budoval vojenské pevnosti přímo na germánském území vpravo od Rýna, kde se však Římané trvaleji už udržet nemohli. Po smrti uvedeného císaře barbari tyto pevnosti rozbořili a zapálili.⁴

Počátkem druhé poloviny 3. stol. byli Římané nuceni bojovat na několika frontách – proti Peršanům, Gótům, Frankům i Alamanům – a ještě

ztráceli mnoho sil v početných občanských válkách období tzv. vojenských císařů. Vnitřní krize impéria se v této době nebezpečně spojovala se zvýšenou vojenskou aktivitou barbarského světa.

V biografii **Lolliana** (Laeliana), jednoho z uzurpátorů Gallienovy doby, je autorem pramene *Historia Augusta* vyslovena obava, že kdyby západní Germáni vpadli do impéria stejným způsobem, jako to na východě činí Góti a Peršané: *venerabile hoc Romani nominis finitum esset imperium (vznešené panství Římanů by zaniklo)*. Životopisec, tvořící pravděpodobně až někdy koncem 4. nebo počátkem 5. stol.,⁵ se ovšem vyznačuje silnou averzí vůči Gallienovi, muži, kterého moderní historiografie považuje za schopného vládce – jeho panování spadalo jen do velmi nepříznivého času.

Dobu přílišného drobení císařské moci v 50. a 60. letech 3. stol. ukončila vláda rázného císaře illyrského původu **Aureliana** (270–275). S Franky bojoval Aurelianus už před svým nástupem na trůn, ještě jako tribun VI. legie Gallikánské, a porazil je. V triumfu, který slavil pak již jako císař, byli vedeni i franští zajatci.⁶ Takzvané gallské císařství se tomuto silnému panovníkovi poddalo dobrovolně.

Před nástupem senátorského císaře **Tacita** (275–276)⁷ obsadili blíže neurčení zarýnští Germáni (obecného označení *Germani* bylo v té době užíváno hlavně, ale nikoli výlučně, pro Alamany) v Gallii údajně velká a bohatá města. Senát císaře zvolil zejména kvůli akutnímu nebezpečí, hrozcímu ze zarýnských oblastí. Šlo jinak o čin v historii římského císařství velmi vzácný a vždy to bylo právě vážné ohrožení státu, jež senát přivedlo k tomu, že využil svého jinak jen velmi formálního práva nastolit císaře.⁸ Pramen *Historia Augusta* o Tacitově volbě říká: *Je třeba zvolit císaře, jednak proto, že vojsko bez císaře již déle nemůže obstát, a také proto, že k tomu pobádá (i další) nutnost. Neboť rýnský limes prý prolomili Germáni a obsadili pevná, vznešená, bohatá a mocná města.*⁹

I velmi zdatný císař **Probus** (276–282) měl s barbary, a jmenovitě s Franky, mnoho potíží. Franské zajatce ze svých bojů na Rýně usadil až v Černomoří. Ti si však v době, kdy byl zaměstnán boji o trůn, opatřili silné loďstvo a r. 280 napadli Řecko, pronikli do Malé Asie, přepravili se dokonce i na Sicílii, kde dobyli Syrakús. Ze Sicílie přepluli do Afriky, odkud byli sice úspěšně vyhnáni, domů na své vlastní území se však vrátili šťastně. Šlo přitom jen o malý houfec barbarů.¹⁰

Mezi lety 279–281 hledal u Franků pomoc nový gallský uzurpátor **Proculus**, který sám o sobě tvrdil,¹¹ že je franského původu. Byl ale Franky

zrazen. Tento vzdorocísar se údajně narodil v jejížnější části Gallie, v provincii Alpes Maritimae. Byl považován za vznešeného, jeho předkové, ba také on sám, se ovšem prý zabývali loupežemi, a takto získali bohatství. Za své uzurpace mohl tento někdejší římský vojenský tribun vyzbrojit dva tisíce otroků.¹² Pokud lze citovanému prameni věřit, šlo by o prvního uchvatitele císařské moci z řad Franků, žijících v říši.

Úspěšný legitimní císař **Probus** získal prý nazpět mnoho barbarů dobytých galských obcí (o jejichž obsazení zarýnskými Germány píše *Historia Augusta* v biografii Tacitově) a podobně jako Postumus založil na barbarském území opěrné vojenské body. Devíti barbarským náčelníkům, již se mu vzdali, nařídil dodávat obilí, ovci a branného mužstva.¹³

Probus patřil též ke vládcům, kteří barbarů hojně usazovali na římském území. Muže, jež mu podle smluv dodali zarýnskými Germány, rozptýlil po 50 až 60 mezi římské jízdní oddíly (*numeri*) a do pohraničních posádek, a to po různých provinciích.¹⁴ Ve značných množstvích usazoval ve východních částech říše Bastarny, Gepidy, Východní Góty (Greuthungy) a Vandaly. Vzhledem k tomu, že Probus se snažil postarat o obdělání ladem ležící půdy, a to i pomocí římských veteránů, byli asi tito Germáni usazeni jako *gentiles*. Takoví osídlenci na přidělené půdě pracovali a zároveň impériu poskytovali daně a vojenské služby. Kromě Bastarnů se však všichni ostatní podíleli na plnění východních římských provincií.¹⁵

Ani všechna Probova vítězství a vojenská i mírová opatření nezabránila tomu, že ihned po jeho smrti došlo k novému vpádu blíže neurčených barbarů do Gallie. Podle Ericha Zöllnera šlo o Franky.¹⁶

Už v době před počátkem období dominátu (začíná r. 284) byli Frankové **vážnými nepřáteli i spojenci římské říše**. Kromě problematického Procula však z této doby neznáme žádného z předních Franků jménem.

Vláda u Franků 3. stol., ba ani po dlouhá desetiletí poté, nebyla ještě jednotná.¹⁷ Ze shromažďování dobytka a jiné válečné kořisti, ale i ze spolupráce franských bojovníků s římskou říší, se ovšem již v této době ve franské společnosti začalo vytvářet **bohatství**, významně pomáhající rozkládat její rodové vztahy. Vyšší sociální skupina, jak to ukazují milodary v jejich hrobech,¹⁸ byla svým způsobem života úzce spjata s válkou jako důležitým zdrojem své prestiže a příjmů. Tomu odpovídaly také její **náboženské představy**.

Znaky některých franských jednotek v římských službách, jak je nacházíme v prameni „Notitia dignitatum occidentalis“ (kapitola V). Tyto jednotky se zde objevují pod svými starými kmenovými jmény, třebaže pramen pochází z doby po vzniku franského kmenového svazu.

2. řada, první štít zleva: Tubanti, druhý štít zleva: Saliové.

3. řada, čtvrtý štít zleva: Brukterové.

5. řada, první štít zleva: Ampsivariové.

SEZNAM ZKRATEK

(neobsahuje běžně užívané zkratky antických nebo raně středověkých pramenů a jejich edic)

Bd	Band
BjB	Bonner Jahrbücher
CMH	Cambridge Medieval History (ed. by H. M. Gwatkin and J. P. Whitney), Cambridge 1911 sqq.
Hf	Heft
hrsg.	herausgegeben
LF	Listy filologické
RAC	Reallexikon für Antike und Christentum (hrsg. V. Th. Klauser et al.). Stuttgart 1950 sqq.
RHEF	Revue d'histoire de l'église de France
SCH	Studies in Church History
SPFFBU	Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity
sq; sqq	sequens; sequentes
VDI	Věstník drevněj istorii
ZfA	Zeitschrift für Archäologie

OSOBNÍ JMÉNA

- Adaldag 246
Adalwardus 250
Adam z Brém (Adamus Bremensis) 243, 246
Aegidius z Remeše 69
Aegidius, římský velitel v Gallii 58, 60, 109–111, 218
Aethelberht z Kentu 245
Aëtius, Flavius 51, 56–58, 109, 111, 205, 207–210
Agathias 224
Agilolfingové 235
Agilus, misionář 235
Agobard z Lyonu 89, 253
Agrestius 231
Agricola, Iulius 34
Agrippa, Marcus Vipsanius 23
Agrippinus 208
Agroecola, patricius 133, 159
Achery, L. d' 89
Alarich I. 55, 62
Alarich II. 80, 81, 85, 86, 95, 96, 99, 105, 131, 176
Alboin 77, 218
Alcuin z Yorku 240, 245
Allobichus 54
Amalaberga 101
Amalafrida 101
Amalarich 105, 181
Amalasintha 100, 105
Amandus, biskup 173, 231, 235, 237
Amatus, patricius 133
Ambrosius (Ambrož) 52
Ammianus Marcellinus 37, 47, 49, 62, 73, 102, 113
Anastasios, císař 65, 96, 100, 103–106
Anastasius, papež 76, 104
Anatolianus 202
Anianus, biskup 205, 207–212, 217, 220
Ansgarius 245, 246, 248, 250
Aprunculus z Langres 86
Arator 159
Aravatus viz Servatius
Arbogast starší 53, 54, 56, 108
Arbogast mladší 54, 61
Arcadius 44, 55
Areaagni 103
Aredius 90
Archimédés 97
Aristotelés 97
Arminius 26, 29
Arnulf z Met viz Auctor
Ascarius 45
Asclipiodotus 115
Asprenatus, Lucius 26
Astrapius 182
Athanarich 62
Attila 35, 51, 56–58, 62, 206–210, 213, 216–220, 237
Auctor (Victor), biskup z Met 205, 211, 215
Audoenus, misionář 231
Audofleda 99–106
Augustin z Canterbury 245

- Augustinus Aurelius 52, 103, 179,
 199, 204
 Aurelianus 39, 69
 Auspicius z Tulu (Toul) 54
 Avitus z Vienne 66, 67, 70, 73, 74, 76,
 83, 87–92, 106, 234
 Avitus, císař 35, 58
 Baetke, W. 112
 Basina, řeholnice 197
 Basina 61
 Bathilda 147
 Bauer, H. 79
 Baus, K. 79, 197
 Bauto 52, 53, 55, 108
 Beck, H. G. 79, 197
 Beda Venerabilis 72
 Belisarios 110
 Bertha 245
 Bihlmeyer, K. 79
 Blitmund, misionář 231
 Boëthius 94–97
 Boiocalus 31
 Bořivoj I. 237
 Boudriot, W. 187, 233
 Brunichilda 147, 191, 228, 245
 Brunner, H. 113
 Burchard z Wormsu 187
 Caecidius, L. 26
 Caecina 29
 Caesar, Gaius Iulius 15, 18, 20–23,
 30, 36, 90, 161
 Caesarius z Arelate (Arles) 187, 191,
 194, 198, 233, 255
 Caligula 31
 Cassiodorus Senator 62, 63, 67, 83,
 84, 86, 93–96, 98, 100, 104, 106
 Celsus, patricius 133, 159
 Cicero, Marcus Tullius 22
 Cicero, Quintus 22
 Civilis, Iulius 30–33
 Clematius 213, 214
 Coifi 72
 Columbanus Mladší 190, 227–229,
 231, 251
 Commodus 36
 Conrat, M. 133
 Consentius 35
 Constans 45
 Constantinus I. Veliký 37, 45, 49, 72,
 78
 Constantinus II. 55
 Constantius Chlorus 37, 42, 45
 Constantius II. 49, 50, 51
 Constantius III. 134
 Corbinianus 235
 Crassus, M. L. 27
 Crispinianus, mučedník 234
 Crispinus, mučedník 234
 Dagalaifus 50
 Dagobert I. 173, 230, 231, 241
 Dagobert II. 232, 237
 Daniel z Winchesteru 242
 Darius, biskup 199
 Decius 251
 Demandt, A. 110
 Diocletianus 42, 202, 205, 251
 Dionysius z Paříže 202
 Disibod 227
 Doppelfeld, O. 123
 Drusus starší (Nero Claudius Drusus)
 23, 24, 25, 29
 Eberulf 137
 Ebo, arcibiskup 246
 Ecdicius 159
 Eckhardt, K. 133, 136, 137
 Edwin, král Northumbrie 73, 74
 Einhard 243
 Eligius z Noyonu 164, 192, 231–234
 Emerius, biskup 183
 Emmeramus z Poitiers 235
 Ennodius z Pavie 83, 94, 97, 159
 Eparchius Avitus 159
 Erhard 235
 Eudoxia 55

- Eufrasius 155
 Eufronius 155
 Eugenius 93
 Eugenius, vzdorocísař 54, 56, 72
 Eugenius 52
 Eugippius 208
 Eucherius z Lyonu 221
 Eukleidés 97
 Euphrates z Kolína 215
 Eusebius 55
 Eustasius z Luxeuil 231, 235
 Eutharich 105
 Eutropia 219
 Ewig, E. 79, 197
 Faustus Niger 101
 Faustus, Flavius Anicius Probus 93
 Felix 152
 Festus, senátor 100, 101, 103, 104
 Filibert, misionář 231
 Flavius Nevitta 50
 Florus 23, 24
 Folz R. 73,
 Fredegar tzv. 70, 97–99, 109, 115,
 207, 209
 Fredegunda 147
 Fritigern 62
 Gallienus 38, 39
 Gallus (Havel) 228–230
 Gallus 189, 227
 Gardthausen, V. 102, 103
 Gaudentius 51
 Gaugerich 227
 Geiserich 58
 Gelasius, papež 76, 104
 Gengler, H. G. 170
 Gennobaudes 42, 56
 Genovefa (Jenovéfa), sv. 205, 212,
 217
 Germanicus 27, 29
 Germanus sv. 77, 207, 212, 218
 Gervasius 178
 Gibuld 62, 237
 Goar, sv. 227
 Godigisil 85
 Grammaticus z Vindonissy 179
 Gratianus 49, 51, 52
 Graus, F. 79
 Gregorius (Řehoř) I., papež 190, 191,
 245
 Gregorius (Řehoř) IV., papež 245
 Gregorius z Turonu (Řehoř z Toursu)
 30, 35, 58, 62, 63, 65–67, 69–78, 80,
 83–86, 89, 91, 95–100, 106, 107,
 109, 115, 123, 126, 127, 129, 133,
 135–138, 152, 155–157, 159–161,
 164, 172, 177–179, 181, 185, 186,
 189, 190, 197, 199, 201–204,
 207–211, 215, 217, 218, 224, 234, 238
 Gregorius z Utrechtu 240
 Gripo 241
 Gundobad 63, 73, 83–85, 90, 91, 95,
 99, 103
 Günther, R. 62, 79, 110, 142, 162
 Gunthramn 73, 133, 137, 155, 170,
 172–174, 186, 195–197, 203, 221,
 227
 Guntigis 100
 Gunzo 230
 Hákon Dobrý 73
 Hákon z Halagolandu 247
 Händler, G. 79
 Harald Klak 246
 Harald Modrozubý 246, 247
 Harigar 178
 Harigarius 248
 Heden 241
 Herchenoald 232
 Herminifrid 101
 Hilarius z Poitiers 77, 202
 Hincmar z Remeše 67, 69, 70, 160
 Holwerda, J. H. 142
 Honorius 44, 54
 Horik (Horicus) I. 246
 Horik II. 246
 Hospitius, poustevník 204
 Hrabanus Maurus 194

Hydatius 217
 Chararich 62, 66
 Charibaudes 55
 Charibert I. 152
 Charibert 184
 Charietto 50
 Childebert I. 172, 174, 179–181, 183,
 184, 186, 212
 Childebert II. 131, 173, 185, 197
 Childerich 58, 60, 61, 87, 109–112,
 160, 168
 Chilperich II. burgundský 63
 Chilperich 115, 156, 160, 161, 164,
 184, 185, 196, 256
 Chloderich 65, 66
 Chlodomer 181
 Chlodosvinda 77, 83, 98
 Chlodvík 60–63, 65–67, 69–81,
 83–87, 89–100, 105–107, 109, 111,
 112, 115, 123, 124, 127, 129, 131,
 139, 141, 147, 155, 156, 159–163,
 165, 168, 171, 172, 172, 174,
 176–179, 185, 186, 191, 199, 212,
 252, 253, 258
 Chlogio 56, 57, 60, 111
 Chlothachar I. 123, 161, 172, 179,
 181–183, 227
 Chlothachar II. 117, 125, 129, 136,
 156, 173, 184, 195, 197
 Chrodiela 197
 Chrotchilda (Chrotchildis,
 Chlotchildis) 63, 71, 77, 81, 97, 99,
 147, 181, 191, 212
 Chuppa 137
 Inge, švédský král 73
 Ingobert 227
 Iona, životopisec 190, 228
 Iovianus 49, 50
 Iovinus 56
 Irenaeus, sv. 202
 Iulianus Apostata 37, 47, 48, 50, 51,
 55
 Iustinus Mučedník 90
 Iustinianus I. 226, 227, 230
 James, E. 84, 139, 140, 166
 Jan III., papež 199
 Jaroslav Moudrý 247
 Jindřich I. Ptáčník 246
 Jordanes 83, 100, 101, 105, 106, 113,
 207–210, 217
 Karel Martell 238, 241, 242
 Karel Veliký 121, 160, 162, 235, 240,
 243, 251
 Karlomann 236
 Kiemle, F. v. 113
 Konstantin (Cyril) 251, 255
 Korsunskij A. R. 62, 79, 110, 142, 162
 Kreimer, J. 213, 214, 223
 Krüger, B. 44
 Krusch, B. 84, 208, 217
 Kunibert, misionář 237
 Laniogaisus 50
 Lantechildis 61, 91, 100
 Laurentius, papež 76, 104
 Leander ze Sevilly 258
 Leudast 152
 Lev I. Veliký, papež 217, 237
 Liafwín 240, 243
 Libanios 52
 Liberius 178
 Libius Severus 44, 58
 Liminius 202
 Liutgar 245
 Livius 23
 Lollianus (Laelianus) 39
 Lollius M. 23
 Lucius, mučedník 234
 Ludvík Němec 248
 Ludvík Pobožný 245, 246, 248
 Lupus z Troyes 77, 207, 216,
 218–220, 223
 Maelo 23
 Magnus Magnentius 45, 48, 49
 Maiorianus 58, 207, 208
 Malarich 49
 Mallobaudes 49

Mansi 89
 Marcellinus 48
 Marcomer 56
 Marcovefa 152
 Marcus Aurelius 31, 35, 36, 202, 251
 Marius Aventicensis 85
 Markianos 226
 Marobud 25, 26
 Martin z Toursu 77, 78, 85, 182, 202,
 203, 212, 218
 Mauritius (Mořic), sv. 221
 Maxentius 72
 Maximianus 42, 205, 220
 Maximus 56
 Medard ze Soissons 182
 Memorius 219
 Merobaudes 51, 52
 Merobaudes mladší 54
 Merogaisus 45
 Merovech 57
 Metoděj sv. 251, 255
 Milo 70
 Mitteis, H. 113
 Mojmir I. 237
 Mommsen, Th. 83, 93, 106, 217
 Moreau, J. 102, 103
 Mummolus, patricius 133, 159
 Nack, E. 79
 Nero 31
 Nicasius, biskup 219
 Nicetius z Trevíru 66, 77, 78, 81, 83,
 98, 189, 217, 218
 Nicetius, patricius 133
 Nikomachos 97
 Octavianus, Gaius Iulius (Augustus)
 23, 25, 27, 29
 Odoaker 60, 65, 94, 100, 101, 103,
 106, 110
 Olaf II. Haraldson 247
 Olaf Skottkönung 250
 Olaf Tryggvason 247
 Olahus, Nicolaus 220
 Olympius 54, 55
 Ongendus 237
 Orosius, Paulus 103, 204, 210
 Ostorius 30
 Otto I. Veliký 246
 Otto II. 247
 Ottoni 247
 Padberg, L. von 114
 Palanque, R. 84
 Parthenius 159, 161
 Patiens 155
 Paulin, J. C. 208
 Paulinus 104
 Paulus Diaconus 215
 Paulus, comes 60, 109, 111
 Pavel, sv. 114, 211
 Pedo 29
 Peiper, R. 83, 87–91
 Pelagia 210
 Pelagius I., papež 189, 190
 Petilius Cerialis, Quintus 32, 33
 Píato, mučedník 234
 Pippin II. 237
 Pippin III. 170, 172, 198, 236
 Platón 97
 Poeta Saxo 243
 Pompeius 90
 Porfyrios 97
 Postumus 38, 40
 Privatus 202
 Probus 39, 40
 Proculus 39, 40
 Prokopios 110, 190
 Prosper Aquitánský 207, 217
 Protasius 178
 Ptolemaios 97
 Pythagoras 97
 Quintianus z Rodez 85, 86
 Quintinus, mučedník 234
 Radbod 238
 Radegunda 147, 227
 Radulf 241
 Ragnachar 62, 66
 Rauching 131

- Reginhar, biskup 237
 Rekkared 195
 Remigius z Remeše 66, 67, 69, 70,
 81, 83, 87, 97, 99, 111, 112
 Renaud, G. 208
 Ricimer 58, 134
 Rignomer 66
 Richarius, misionář 231
 Richarius 66
 Richomeres 52
 Rivers, T. J. 139
 Robert II. Svatý 211
 Rolfe, J. C. 102
 Rostislav 237
 Rudolf, mnich 242
 Rühl 103
 Rumoridus 52
 Rupert z Wormsu 235
 Rusticius Helpidius 93
 Sagittarius 199
 Salonius 199
 Salvianus z Marseille 204
 Sapaudius z Arelate (Arles) 189
 Sassen, F. 97
 Saturninus z Toulouse 202
 Saturninus, Sentius 26
 Segestes 29
 Servatius, biskup z Tongern
 215–217, 220
 Severinus 237
 Schmidt, K. D. 174, 243, 252
 Schubert, H. v. 84
 Sidonius Apollinaris 35, 36, 51, 54,
 61, 123, 155, 156, 207, 217, 256
 Sidonius, mnich 236
 Sigibert (Sigebert) I. 65, 66, 152, 228
 Sigibert III. 241
 Sigismund, burgundský král (sv.
 Zikmund) 76, 83, 84, 84, 88–92,
 103, 106, 107, 221
 Sigisvuldus 51
 Silvanus 45, 48–50
 Speciosus 104
 Steinen H. von 78
 Stertinius, Lucius 29
 Stilio 55, 56, 112, 134
 Stökl, W. 79
 Sturmí 243
 Sunno 56
 Svend, dánský král 247
 Svend 73
 Syagrius 58, 60, 62, 65, 66, 87, 92,
 162
 Symmachus, papež 76, 104, 105
 Symmachus, Q. Aurelius 52, 53
 Šapúr II. 50
 Štajermanová, Je. M. 108
 Štěpán, sv. 205, 215
 Tacitus, císař 39
 Tacitus, historik 20, 23, 25, 27,
 30–32, 34, 35, 40, 46, 113, 161, 242
 Tassilo I. 231
 Tassilo III. 235
 Tessier, G. 84
 Teutomer 50
 Thébbská legie 220, 221
 Theoderich I. Veliký 62, 65, 76, 83,
 93–96, 98–106, 110, 178, 199, 240,
 252
 Theoderich Strabón 110
 Theodosius I. 52, 54, 55, 72, 108
 Theodosius 251
 Theudebald (Theudovald) 189
 Theudebert I. 159, 179, 189, 226, 227,
 230, 235
 Theudebert II. 228, 229, 230
 Theudebert 160
 Theudegotho 103
 Theuderich I. 170, 171, 179, 191, 235
 Theuderich II. 191, 228
 Thielius, A. 89
 Thiudigotho 105
 Thiudimir 104
 Thorhall 72
 Thorismund 210
 Thrasamund 101, 185

Thusnelda 29
 Tiberius 23, 24, 26, 27, 30
 Tilpin z Remeše 67, 69, 70
 Totila 199
 Traianus Decius 202
 Traianus 251
 Třeštík, D. 237
 Ullmann, W. 155
 Ursula (Voršila), sv. 205, 213, 214
 Valens 51
 Valentinianus I. 50, 55
 Valentinianus II. 51, 53
 Valentinianus III. 58, 110
 Valerianus 251
 Valesius H. 101
 Varus, Quintilius 26, 27
 Vedastus 227
 Velda 34
 Velkov, V. 102,
 Velleius Paterculus 24–26
 Venantius Fortunatus 35, 67, 69, 70,
 127, 138, 156
 Vergilius 207
 Verus, biskup 86
 Victor Tonnenensis 104
 Vigilus, papež 181, 199
 Vignier, H. 89
 Vinicius, Marcus 24
 Virgilius, mnich 236
 Vogt, H. J. 79, 197
 Volusianus, biskup 86
 Vries, J. de 113
 Vulfila 47, 251
 Vulfilaich 227
 Vyver, A. van de 78, 84
 Walarich, misionář 231
 Wandregisil, misionář 231
 Weiss, R. 81, 84, 94
 Wendelin 227
 Werner, J. 110
 Widukind 240, 245
 Wilfried z Yorku 237
 Willehad 240, 243
 Willibrord 237, 238, 241, 246
 Winfrid–Bonifatius 233, 235, 236,
 238, 240–242
 Wood I. N. 67, 84, 155, 189, 198
 Zachariáš, papež 198, 233
 Zénón 57, 65, 76, 100, 110
 Zöllner, E. 40, 62, 63, 79, 110, 140,
 143, 226
 Zósimos 48, 52, 54
 Zucholdová, G. 79

KMENY, NÁRODY

- Alamani 39, 43, 45, 47, 49, 50, 55, 56,
65, 71, 81, 84–86, 93–99, 105, 106,
108, 120, 226–230, 241
- Alani 56, 111
- Ambivariť 18
- Amsivariové (Ampsivariové) 15, 30,
31, 34, 36, 37
- Anglosasové 72, 237, 251
- Anglové 245
- Angrivariové 34
- Arvernové 18
- Atrebatové 56
- Attuariové viz Chattuariové
- Baskové 237
- Bastarnové 25, 40
- Batavové 22, 30–34
- Bavoři 231, 235–237, 237
- Britannové 34
- Brukterové 15, 27, 29–32, 34, 35, 36,
37
- Burgundové 56, 58, 61–63, 65, 72,
79, 86, 89–92, 101, 106, 107, 109,
120, 226, 256
- Burové 25, 35
- Canninefatové 24
- Cugernové 30–32,
- Dánové 237, 245, 246
- Duryňkové 61, 62, 63, 95, 101, 105,
226, 241
- Eburonové 15, 22,
- Frankové středorýnští viz
Frankové–Ripuariové
- Frankové–Ripuariové (Ribuariové)
38, 56, 66, 109, 120, 121, 139, 151,
160, 209, 227
- Frankové–Saliové 15, 30, 36, 37, 38,
47, 48, 56–58, 61, 109–111, 114,
120, 139, 151, 160, 163, 170, 215
- Frýzové 29, 173, 231, 232, 234, 237,
238, 240
- Gallořimané 62, 79, 92, 252
- Gepidové 40
- Germáni severští 73, 191, 248
- Gótové východní (Greuthungové)
viz Ostrogóti
- Gótové 25, 38, 39, 100, 108, 110, 191,
209
- Hermionové 35
- Hermundurové 25, 35
- Herulové 60
- Herulové Západní 95
- Hunové 56, 57, 62, 205–220
- Chamavové 15, 31, 34, 37, 47
- Chasuariové 15, 34, 37
- Chattové 23, 26, 29, 31
- Chattuariové (Attuariové) 15, 24, 37
- Chaukové 24, 29
- Cheruskové 23, 24, 26, 27, 30, 31
- Irové 251
- Jazygové 35
- Juthungové 50
- Keltové 18, 20, 25, 43
- Kondrusové 15, 22
- Kvádové 35

Lacringové 25, 35
 Langobardi 25, 35, 113, 226, 235
 Lingonové 32
 Lugiové 25
 Markomani 25, 35
 Marsové 27, 29
 Menapiové 15, 18
 Naristové 25, 35
 Nerviové 42
 Norové 247
 Ostrogóti 40, 65, 71, 96, 100, 102,
 106, 107, 109, 131, 137, 199, 235,
 241, 252, 258
 Peršané 38, 39
 Protofrankové 31, 37
 Ripuariové viz Frankové–Ripuariové
 Řekové 191
 Saliové viz Frankové–Saliové
 Sasové 55, 60, 111, 113, 120, 232,
 243–245, 247, 251, 256
 Sasové–Hesové 242
 Segnové 22
 Semnoni 25
 Sequanové 18
 Silurové 30
 Slovani (Venetové) 229, 245
 Sugambrové 15, 18, 22–24, 30, 34
 Svěbové 15, 18, 23, 24, 56, 113, 232
 Syřané 191
 Švédové 73, 113, 245, 248, 250
 Tenkterové 15, 18, 22–24, 30–32
 Thrákové 30
 Treverové 18, 42
 Tubantové 15, 27, 31, 36
 Twihantové 22
 Ubiové 15, 18, 20, 22, 23, 30, 32–34,
 165
 Usipetové (Usipiové) 15, 18, 22, 23,
 27, 30–32, 34
 Vandalové 25, 40, 56, 71, 101, 105,
 127, 207
 Vandalové–Hasdingové 35
 Vandalové–Silingové 113
 Varasgové 231
 Varnové 95
 Victovalové 25, 35
 Vizigóti 48, 52, 57, 58, 60–62, 65, 71,
 79–81, 85, 86, 92–96, 103, 105, 107,
 109, 111, 117, 163, 172, 207, 209,
 218, 226, 238, 258
 Židé 120, 191

ZEMĚPISNÉ POJMY

- Acaunum viz Sv. Mořic
Addua (Ada) 101
Afrika severní 39, 58
Aigsburg (Ciesburg) 228
Alamanie 230
Aliso 26
Alpes Maritimae 40
Andernach (Antonacum) 115
Angers 123
Anglie 247
Angoulême (Ecolisna) 85
Annegray 227
Antverpy 232
Apulie 96
Aquitania I. 43
Arausiacum viz Oranges
Arbon 228
Arelate viz Arles
Arles (Arelate) 160, 207–209
Arpajon u Melunu 235
Arras (Atrebatas) 227
Arvernus viz Clermont-Ferrand
Atrebatas viz Arras
Atuataca 22
Augusta Treverorum viz Trevír
Aurelianum viz Orléans
Austrasie 228, 238
Autissiodorensis viz Auxerre
Autun (Augustodunum) 48
Auxerre (Autissiodorensis) 186, 187,
194, 212
Bangor 227
Bavorsko 235
Bazas (Vasatensis) 217
Belgica 42
Belgica I. 37, 43
Belgica II. 58, 87
Besançon (Vesontium) 231
Birca (Björke) 248, 250
Biturigae viz Bourges
Bobbio 228
Bodamské jezero 228
Boiohaemum viz Čechy
Bonn (Bonna) 23, 38, 221
Bordeaux (Burdigala) 81, 86, 92, 99
Bourges (Biturigae) 155
Bregenz (Brigantium) 228
Brémy 243, 250
Bretaň 128, 213
Brigantium viz Bregenz
Británie 245
Britannia 30, 31, 34, 213, 214, 218
Burdigala viz Bordeaux
Burgundsko 73, 106, 195, 221, 228,
231
Byzanc 65, 76, 107, 230
Caesaraugusta viz Zaragoza
Caesijský les 27
Camaracus viz Cambrai
Cambrai (Camaracus) 62, 66, 227
Carnuntum 26
Catalaunská pole 206, 207, 209, 211,
219
Cenomanicum viz Le Mans
Cezavy u Blučiny 111
Clermont-Ferrand (Arvernus) 54, 86,
123, 157, 179, 189, 195, 202, 227
Cluses (Clusa) 140, 182

- Colonia Agrippina viz Kolín nad Rýnem
 Colonia Ulpia Traiana viz Xanten
 Curych 221
 Curyšské jezero 228
 Čechy 26, 237
 Černomoří 39, 221
 Dalmatia 26
 Dánsko 246
 Dijon (Divio) 166
 Dunaj 25, 35, 51,
 Durynsko 227, 241
 Ecolisna viz Angoulême
 Egypt 31, 204, 220
 Emže 29
 Erfurt 241
 Eufkrat 31
 Farsálos 80
 Flandry 231, 232
 Fontaines 227
 Francia Orientalis 241
 Francie severozápadní 231
 Frýzsko 238, 240
 Fulda 242, 243
 Gallia Lugdunensis 42
 Gallia Narbonensis 131, 133, 158, 163
 Gallie jižní 86, 159, 176, 178, 226
 Gallie severní 176
 Gallie Zaalpská 15, 18,
 Gallie 20, 22, 23, 30, 35, 36, 38–40,
 42–45, 49, 51, 56–58, 60, 96, 105,
 108, 109, 111, 131, 163, 164, 165,
 168, 187, 191, 199, 201, 205, 213,
 214, 227
 Gangry 180
 Geismar 242
 Germania 23, 24, 26, 34, 56, 58
 Germania I. 51
 Germania II. 51
 Germania Dolní 22, 32
 Germánie 18, 29, 35
 Germánie Velká 26
 Germánie zarynská 24
 Grónsko 248
 Hammaburg (Hamburg) 245, 246,
 250
 Helgoland 238, 240
 Hesensko 242
 Hispánie 36, 38, 181, 194, 258
 Chalon sur Saône (Cabillonus) 155
 Chalóns-sur-Marne 198
 Chelles 147
 Insula Batavorum 42, 48
 Irminsul 243
 Irsko 229
 Island 248
 Itálie 58, 60, 65, 96, 98, 100, 101, 105,
 106, 217, 221, 229, 246
 Karthago 185
 Kolín nad Rýnem
 (Colonia Agrippina) 22, 23, 32, 38,
 47, 58, 115, 165, 189, 205, 213–215,
 221, 224, 227
 Konstantinopol 65, 96, 100, 101, 103,
 181, 199, 226
 Kostnice 229
 Kremže 235
 Kyjevská Rus 247
 Labe 24, 25, 29, 30, 246
 Latiscon viz Mont Lassois
 Le Mans (Cenomanicum) 178
 Lerins (Lerinum) 221
 Liger viz Loira
 Limoges 157
 Lippe 27, 29, 38
 Loira (Liger) 58, 87, 163, 170, 176,
 205, 206, 208, 217
 Lucembursko 237
 Lugdunum viz Lyon
 Lund 247, 250
 Lutetia Parisiorum viz Paříž
 Luty 22
 Luxeuil (Luxovium) 227, 228, 231,
 235
 Lyon (Lugdunum) 155, 202
 Maasa 15, 22, 32, 47

- Maastricht (Traiectum) 115, 216,
 231, 235, 237
 Mâcon (Matiscona) 173, 186
 Malá Asie 39
 Marseille (Massilia) 197, 221
 Mattiacum viz Wiesbaden
 Mediolanum viz Milán
 Mety (Mettis) 205, 211, 215, 219
 Milán (Mediolanum) 51, 97
 Moesie 102
 Mogontiacum viz Mohuč
 Mohuč (Mogontiacum) 34, 224, 241,
 246
 Mont Lassois (Latiscon) 219
 Monza 112
 Mosella (Mosela) 163
 Mulvijský most 72
 Narbonne (Narbona) 187, 189, 191
 Narbonská Gallie viz Gallia
 Narbonensis
 Německo jihozápadní 180
 Neustrie 238
 Nidaros–Trondheim 247
 Noricum 226, 235
 Norsko 247
 Noyon (Noviomagus) 231, 232
 Oranges (Arausiacum) 178
 Orléans (Aurelianum) 120, 123, 156,
 174–177, 179, 180, 198, 205–213
 Pannonia 26, 27, 202, 226
 Parthie 27
 Paříž (Lutetia Parisiorum) 88,
 181–185, 195, 202, 205, 212, 213
 Pasov 236
 Persie 50
 Pictavi viz Poitiers
 Pobaltí 245
 Podunají 25, 38, 226
 Poitiers (Pictavi, Pictavus) 147, 197,
 202, 235
 Pomořany 25
 Porýní 27, 30, 37, 38, 45, 46, 163, 220,
 221
 Provence 131, 134
 Prusko 25
 Raetia 50, 226, 235
 Ravenna 101, 102, 104
 Remeš (Remi) 66, 67, 75, 84, 99, 111,
 157
 Remi viz Remeš
 Rhôna (Rhodanus) 57
 Ripen 246
 Rodez (Rutena) 86
 Rotomagus viz Rouen
 Rouen (Rotomagus) 231, 247
 Ruhr 27
 Rusko 247
 Rutena viz Rodez
 Rýn dolní 109
 Rýn střední 34
 Rýn 15, 18, 22–27, 29–31, 34, 38, 39,
 42, 46, 49, 51, 56, 61, 62, 218, 219
 Řecko 25, 39
 Řezno 231
 Řím 55, 58, 104, 185, 194, 233
 Salzburg 236
 Santonensis viz Xaintes
 Sasko 244
 Seiná 32
 Septimanie 155
 Sicílie 29
 Sigtuna 250
 Sirmium (Sremska Mitrovica) 94,
 101
 Skandinávie 247
 Soissons (Suessiones) 60, 182, 183
 Solothurn 221
 Somma (Samara) 56, 58, 60
 St. Gallen 229
 Steinach 229
 Stockholm 248
 Stößen (Hohenmölsen) 241
 Suessiones viz Soissons
 Sv. Mořic (Acaunum) 220
 Syrakúsy 39
 Šelda 15, 47

Šlesvik 246
 Švédsko 47, 246, 248, 250
 Tarragona (Tarracona) 38
 Teutoburský les 24, 29
 Thebais 37, 221
 Thrákie, Thrácká diecéze 51, 52
 Tongern (Civitas Tungrorum) 215,
 216, 219, 220
 Toul (Tulonus) 54
 Tournai 110, 111
 Tours (Turonus) 78, 83–86, 99, 107,
 123, 152, 156, 172, 181, 184, 185,
 202, 218, 221
 Toxandria 47, 48
 Traiectum viz Maastricht
 Trevír (Augusta Treverorum) 42, 45,
 50, 54, 56, 58, 66, 165, 189, 221, 227
 Tricasses viz Troyes
 Trója 167
 Troyes (Tricasses) 205, 207,
 216–220, 224
 Tuggen 228
 Tulonus viz Toul
 Turonus viz Tours
 Umbrie Severní (Northumbrie)
 72–74
 Unstruta 241
 Uppsala (Stará Uppsala) 248, 250
 Vaison 198
 Vasatensis viz Bazas
 Velká Morava 236, 237
 Velkopolsko 25
 Vesera 23, 24
 Vesontium viz Besançon
 Vicus Helena 56
 Vídeň 26
 Vienne (Vienna) 66,
 Vigenna (Vienne, řeka) 85
 Vipacco (Frigidus) 54, 72
 Walcheren 22
 Wiesbaden (Mattiacum) 29
 Worms 235
 Würzburg 241
 Xaintes (Santonensis) 92, 183, 184
 Xanten (Colonia Ulpia Traiana) 23,
 27, 30, 160, 221, 224
 Zaragoza (Caesaraugusta) 181, 224

Jarmila
Bednaříková
FRANKOVÉ
◦ A EVROPA ◦

EDICE HISTORICA

Typografie Zdeněk Stejskal
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2009 jako svou 890. publikaci
Vydání první. AA 19,57. Počet stran 336
Odborná revize PhDr. Břetislav Daněk
Odpovědný redaktor Filip Outrata
Vytiskla tiskárna Ekon, Jihlava
Doporučená cena 348 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7021-942-3